Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

KÜFRÜN SÜJE VE OBJESİ OLAN ŞAİR: NEF'Î

İdris YALÇIN[1]
Kenan BOZKURT[2]

Batman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, idrisyalcin1979@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7603-9580
Dr. Öğr. Üyesi Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, kenan.bozkurt@batman.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5227-0614

Yalçın, İdris ve Kenan Bozkurt. "Küfrün Süje ve Objesi Olan Şair: Nef'î". ulakbilge, 50 (2020 Temmuz): s. 829–851. doi: 10.7816/ulakbilge-08-50-08

ÖZ

17. asrın ve klasik Türk edebiyatının övme, övünme ve sövgü şairi olarak tanınan kaside üstadı Nef'î, Türkçe Divan'ında Türk edebiyatının en güzel kaside örneklerini vermiştir. Şair, Farsça Divan'ında övme ve övünmedeki aşırılığı çoğu zaman bir taraf bırakarak şiirlerini tasavvuf temelinde kaleme almıştır. Sihâm-ı Kazâ adlı hiciv mecmuasında ise öfkesini kontrol etme noktasında sıkıntılar yaşadığı belli olan Nef'î, kendisine yöneltilen eleştirilere ve küfürlere diline hakim olmayı başaramayıp misliyle karşılık vermiştir. Bu yüzden de küfrün hem nesnesi hem de öznesi olmuştur. Bu tavrı dolayısıyla sağlıklı ilişkiler geliştirme noktasında sıkıntılar yaşayan şairin öfke şeklinde dışa yansıyan güçlü görünme isteği ve başkalarına tahakküm etme hırsının psikolojik nedenleri hakkında çıkarımlarda bulunmayı amaçlayan bu çalışmada örnek beyitlerden hareketle şairin ruh dünyasının derinliklerine inilerek Nef'î'nin küfürlerinin ve saldırgan tavrının bilinç dışında yatan nedenleri ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu çalışmada Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ adlı hiciv mecmuasından hareketle şairin küfür içerikli manzumeleri ve bu manzumelerin psikolojik sebepleri psikanaliz kurama göre irdelenmiştir. Bu yönüyle çalışmanın benzer çalışmalara kaynaklık etmesi ve araştırmacıların küfür manzumelerine farklı bir gözle bakabilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nef'î, Sihâm-ı Kazâ, saldırganlık, küfür

Makale Bilgisi
Geliş: 2 Nisan 2020 *Düzeltme: 15 Haziran 2020* *Kabul: 19 Haziran 2020*

© 2020 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

İnsanların sinirlendiklerinde, telaşa kapıldıklarında, korku dolu anlar yaşayıp hayal kırıklığına uğradıklarında; tepkilerini dile getirmek, rahatlamak, karşıdakine psikolojik manada zarar vermek gayesiyle başvurdukları yollardan biri olan ve aynı zamanda dinsel ve toplumsal açıdan hoş karşılanmayan küfür, sözlüklerde: *sövüp sayma, fena, kaba söz söyleme, örtme, gizleme* (Devellioğlu, 1996: 533), *sövme, sövmek için söylenen söz, sövgü* (Türkçe Sözlük, 1998: 1433), *çirkin, ayıp ve kaba sözler söyleme* (Büyük Türkçe Sözlük, 2014: 1099) şeklinde tanımlanmıştır. Küfrü dilin bastırılmaya ve kontrol edilmeye çalışılan karanlık yüzü olarak gören Melissa Mohr'a göre küfür, sahip olduğumuz olumlu ve olumsuz duyguları ifade etmede en güçlü kelimelerdir (2015: 31). Timothy Jay, bu kelimelerin üç dört yaşlarında iken edinildiğini keşfetmiştir (Mohr, 2015:30). E.C. Echols, küfrü dilin kökeni ile yakından ilgili görmekte ve küfrün antik bir adam tarafından öfkesi ve hayal kırıklığı için bir çıkış sağlamak için ortaya çıktığını söylemektedir. Ona göre bir insan duygularını ifade etmek için kontrol edilemez bir arzuya kapıldığında, sadece seslerini, şok etmesi, şaşırtması, tehdit etmesi, gözünü korkutması ve nihayetinde gününü bitirmesi için bu dili kullanır (akt. Çiçek, 2019: 38). İnsanın küfre yakın cümleler ile konuşmaya başladığı kanaatinde olan Montagu'ya göre küfür sinirsel bir eylemdir ve aşırı yüklenme ve gerilim yaşayan insanlar bu gerilimi ve biriken bu gücü atmak zorundadır (Tunç, 2019: 3). Montagu, insanların, gülme, ağlama, çevresindeki neslere vurma, avuçlarını ve dişlerini sıkma ve küfretme suretiyle biriken bu enerjiden kurtulma yollarını aradığını ifade eder (Vural, 2019: 16).

Stresli kişilerin küfretmek suretiyle bir rahatlama yaşayacağını ifade eden East Anglia Üniversitesinden Profesör Yehuda Baruch, yaptığı araştırmada işyerinde küfredenlerin küfretmeyenlere göre daha az stresli olduğunu, küfretmenin agresif davranışları engellediği, bunun hoş bir davranış olmamasına rağmen rahatlama yaratabileceği kanaatindedir (akt. Çiçek, 2019: 36). Yapılan başka bir deneye göre denekler "*b*k"* gibi bir küfrü tekrarladıklarında, nötr bir kelimeyi, örneğin "*ateş"*i söylediklerinden çok daha uzun süre ellerini soğuk suyun içinde tutabildiler. Bu araştırmada küfretmenin ağrı toleransı üzerine etkisi saptanmaya çalışılmış, buzlu su içerisine daldırılan ve belirli bir süre orada kalan ellerin küfretmeye bağlı olarak erkek ve kadınlarda acı eşiklerini düşürdüğü ve kalp hızlarını artırdığı tespit edilmiştir (Mohr, 2015: 22).

Küfretmeyi, tıpkı fiziksel şiddet gibi, insana yöneltilen bir saldırı olarak görmek gerekir. Zira fiziksel şiddet insanın beden sağlığına yöneltilmiş bir eylem iken psikolojik şiddet olarak nitelendirilen küfür, ruhsal yönü olan duygusal bir saldırı biçimidir. Yaşanan çaresizlik, kızgınlık, nefret, haset ve kıskançlık gibi duygular karşısında çoğu zaman düşünülmeden dile getirilen küfürlerde, hakaret etmek amaçlanır. Alay etmek suretiyle hakaret etmek ve üstünlük sağlama düşüncesinin olduğu küfür eyleminde muhatap olarak alınan kişinin değişik yönlerden hedef alındığı ve saldırıya geçildiği görülür. Bu saldırılar neticesinde muhatabın değersizleştirilmesine, aşağılanmasına, dolayısıyla onun ruhsal manada çöküntüye uğramasına ve insanlar nazarında itibarının zedelenmesine sebebiyet veren küfür eylemi, sözcüklerle yapılan bir savaştır ve temelinde muhatabın alt edilmesi suretiyle haz alma düşüncesi vardır.

Küfretmek, saldırmak suretiyle zorluklarla mücadele etmede güçlü bir silah olarak kullanılır. Başarıya giden yolda bir teşvik işlevi görebilir. Küfretmek acıyı hafifletip kişiyi güçlü hissettirebilir. Kişinin kızgınlık ve mutluluk anında kendini ifade etme şekillerinden olan küfürde kişi, içinden geçenleri olduğu gibi söylediğinden küfür, çok büyük bir samimiyet göstergesi olarak düşünülebilir. Yaratıcı küfür olarak nitelendirilebilecek bazı küfürler, ince bir zekanın ürünü olarak ortaya çıkar.

Bir tehdit unsuru olan küfür, küfreden açısından bir iktidar alanı olarak da görülür. Çoğu zaman bir iktidar aracı olarak görülen erkek cinsel organı ile kadın cinselliği üzerinden bir saldırıya geçilir. Sin-kaflı küfürlerle kadın bedeni aşağılandıktan sonra erkek, gücünü ifade etmek suretiyle kendi üstünlüğüne vurgu yapar. Otoriter olmanın göstergesi olan küfür, bir erkek tarafından söylendiğinde toplum tarafından çoğu zaman yadırganmaz; aksine, erkeğin güçlü olduğunu gösterdiğinden hoş karşılanıp desteklenebilir de. Erkekler büyüdükçe içlerindeki hırsın da etkisiyle güçlü görünme eğilimi sergileyip bunu erkekliğin bir gereği olarak görürler. Erkekler, sadece erkek olmanın getirdiği yükümlülüklerle yetinmeyip kendilerini özel ve ayrıcalıklı hissederler; erkekliği çevrelerine ispat edebilmek adına bu özelliklerini abarttıkları gibi zorba kimseler gibi davranıp sadist davranışlar geliştirmek suretiyle üstün olduklarını kanıtlamaya çalışırlar. Bu kanıtlama esnasında bir dirençle karşılaştıklarında ise daha güçlü reflekslerle üstünlüklerini devam ettirmek için öfke nöbetine benzer davranışlar sergileyip başkalarını alt edebilmek için korkusuzca saldırılara girişip kavgaya tutuşurlar. Erkeler, üstün olmaya da erkeksi bir gözle bakarlar ve onlara göre erkeklik kişisel üstünlük uğruna sürekli bir boğuşmadır (Adler, 2010: 129). Yapılan birçok deney

neticesinde erkeklik hormonlarının saldırgan davranış üretme eğilimi gösterdiği saptanmış olup erkeğe ait bir özellik olan cinsel işlevde bulunma özelliği, türün yaşamını sürdürmesinin temel bir gereği olduğu için, erkeklere göre doğa, erkeği özel bir saldırgan gizil güçle donatmıştır (Fromm, 1993: 240). Yine yapılan deneylerin sonucuna göre erkeklik hormonu kavga davranışı için mutlak zorunlu bir koşul olmayıp bu davranış için bir "*uyarım*"dır (Fromm, 1993: 241). Bu uyarım neticesinde erkeklerin ileri harekette bulunması, engelleri yenme yeteneğine sahip olması, biyolojik bakımdan zorunlu olup bu zorunluluk kendini kabul ettirmeye yönelik bir saldırganlığı zorunlu kılar (Fromm, 1993: 243).

Söz konusu erkeklik, küfür, hiciv, mizah, gülme, güldürme olunca işin içerisine cinsellik ve müstehcenlik de girmektedir. Toplum nazarında cinsellikle ilgili unsurların açıkça söylenmesi hoş karşılanmayacağından ayıp sayılan cinsellikle ilgili kavramlar ve müstehcen ifadeler güldürme amacı güdülerek eril bir bakış açısıyla küfürlü bir şekilde rahatlıkla dile getirilebilir. Edepli konuşma tarzına duyulan ihtiyaç göz ardı edilmeden küfür kelimeleri, hiçbir kelimenin beceremediğini yapılabildiği gibi edepsiz, kaba, harikulade, müstehcen kelime ve lanetlere de ihtiyaç duyulur (Mohr, 2015: 33). Edep dışı ifadeler neticesinde ortaya çıkan gülme ve güldürme durumu eğlenmeyi de sağladığından bu küfürler çok fazla yadırganmaz. Çünkü gülme, rakibin küçük düşürülmesinin verdiği hazzın fiziksel ifadesi olup bu haz neticesinde ortaya çıkan gülme eylemi ile kişi, karşısındakini aşağılama başarısı yakalayarak zafer kazanmış olur (Eker, 2014: 141).

Saldırgan bir ruh halinin tezahürü olarak nitelendirilebilecek küfür sözcükleri içerisinde genellikle cinsel içerikli olanlar en saldırganı olarak görülebilir. Cinsel küfürlerde eril davranışlar sergilendiği ve daha çok kadın cinselliği üzerinden küfredildiği görülür. Cinsel özellikler taşıyan küfürlerde sınır olmayıp başkalarına en galiz ifadelerle saldırılır, kişinin mahremiyet duygusu ayaklar altına alınır. Bazen de eş cinsellik üzerinden saldırıya geçilir. Erkeğin erkeğe kadın cinselliği üzerinden küfretmesi de muhatabın eş cinsel biri olarak gösterilmesi çabasının bir tezahürü olarak da görülebilir. Küfreden kişi, cinsel yönden kendisini aktif, muhatabını pasif, edilgen bir konumda görüp üstünlük kazanmak suretiyle itibar suikastına girişir.

Nef'î'nin Küfürbazlığının Psikolojik Nedenleri

Hicivleri göz önünde bulundurulduğunda, öfke kontrolü yaşadığı belli olan Nef'î, kendisine yöneltilen eleştirilere ve küfürlere, diline hakim olmayı başaramayıp misliyle karşılık vermiştir. Şairin güçlü görünme isteği ve başkalarına tahakküm etme hırsı, öfke şeklinde dışa yansımıştır. Nef'î karşılaştığı her engeli zor kullanarak aşma eğilimde olmuş ve öfke anlarında her zamankinden daha büyük bir istek ile üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmıştır. Zira öfkeli insanların savaşta, suçta, kişisel tartışmalarda ve her türden yıkıcı ve sadistçe harekette açığa çıkan saldırgan davranışları, boşalma yolları arayan ve kendini açığa vurmak için uygun bir durumun doğmasını bekleyen, kalıtımsal olarak programlanmış, doğuştan bir içgüdüden kaynaklanır (Fromm, 1993: 21). Kızgınlığın ve saldırganlığın savunucu özellikler taşıdığını savunan Erich Fromm, her iki duygunun da cinsel ilgiyi zayıflattığını söyleyip sadist ve mazoşist tepilerin cinsel davranış tarafından üretilmediğini; fakat bu davranışa uygun olduklarını ya da bu davranışı uyardıklarını savunur (1993: 244). Cinsel içerikli küfürleri sıklıkla kullanmasından ötürü ortaya çıkan saldırganlık hissi, yaşanılan korkuyu yenmek için şaire yardım eder. Nef'î, korku hissinden sıyrılıp saldırmaya başladığı anda korku hissinin kendisine yaşattığı acı durumun etkisinden kurtulmaya çalışır ve bunun neticesinde saldırgan davranışlar sergileyerek muarızlarını bastırma gayesi güder.

Divan şairleri, ihsanını bekledikleri kimseleri abartılı bir şekilde övdükleri gibi sevmedikleri kişileri de o nispette hicvetmişlerdir. Hicvetmekte sadece mübalağa etmekle yetinmemişler, küfrün son haddi sayılabilecek sözleri söylemekte bir beis görmemişlerdir (Levend, 1984: 511). Nef'î de küfrün son haddi sayılabilecek sövgülere sıklıkla başvurmuştur. Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ'daki bu tavrınının sebebini ve hayatını şekillendiren, davranışlarına yön veren olguları iyi anlayabilmek, şairin bilinçaltının tüm yönleri ile ortaya çıkarılmasına bağlıdır. Çünkü şairin bilinçaltının karanlık dehlizlerine yolculuk yapıldığında ve çocukluğuna inildiğinde psikolojisinin karanlıkta kalmış birçok yönü de ortaya çıkarılmış olur. Şairin küçük yaşta babası tarafından terk edilmesi, hırçın ve saldırgan bir kişiliğe bürünmesine yol açmıştır. Şairin daha çocukken yaşadığı bu travmatik terk edilmişliğin ruh dünyasında meydana getirdiği tahribat, ömür boyu sürmüştür. Zira kusurlu ana baba tutumları dolayısıyla sevgiden yoksun bırakılan çocuk, ebeveynine karşı düşmanca duygular geliştirir ve bu duygu dozunu artırarak yetişkin yaşamında tüm dünyanın düşman olarak algılanmasına sebebiyet verir (Gençtan, 1998: 76). Babası tarafından küçük yaşta terk edilen ve hayatla mücadele etmeyi kendi kendine öğrenen bir çocuğun/Nef'î'nin hayatla baş etme ve karşılaştığı engelleri aşma yöntemi olarak gördüğü ve çoğu zaman muarızlarına/düşmanlarına karşı zevk alma derecesinde

başvurduğu küfürler, onun bilinç dışının derinliklerinde yer alan bastırılmış cinsel içerikli psikolojik durumunu ortaya koyar. Şairin kendisine yöneltilen saldırılar karşısında aşırı hassas bir tutum sergilemesinin nedeni, bilinçaltının derinliklerine sakladığı hakikatlerin ortaya çıkarılmak istenmesine yönelik bir tepki olarak da görülebilir. Zira savunucu saldırganlığı, bastırılmış çabaları ya da düşlemleri bilince çıkarmaya yönelik herhangi bir girişime karşı gösterilen bir tepki olarak da görmek gerekir (Fromm, 1993: 259). Bilinç dışı güdüsüne değinilmesini, kişinin özimgesine ve kimlik duygusuna yönelik bir tehdit olarak algılayan Erich Fromm, bu tehdide karşı kişinin bedenine ya da malına mülküne yönelmiş bir tehditmiş gibi, yoğun saldırganlıkla tepki gösterildiğini dile getirip böylesi durumlarda saldırganlığın, kanıtı elinde bulunduran tanığı mahvetmek gibi bir amaç güttüğünü söyleyip ruhçözümsel tedavide, bastırılmış verilere dokunulduğu zaman direncin artmakta olduğunun düzenli biçimde gözlemlendiğini savunur (1993: 260).

Nef'î'nin bu psikolojik tavrı, zamanla engellenemez bir hal almış ve bunun sonucunda Sihâm-ı Kazâ denilen, sin-kaflı küfürlerin fazlasıyla yer aldığı hiciv mecmuası ortaya çıkmıştır. Sihâm-ı Kazâ'da zorbalara özgü söylemler geliştiren Nef'î, kurban olarak nitelenebilecek muhataplarına karşı kendinden emin, buyurgan ve hükmedici bir edayla konuşur. Muhataplarına fiziksel ve ruhsal yönden en galiz ifadelerle küfretmekte bir beis görmez. İslam dininin esasları ile büyüyen ve Farsça Divanını tasavvuf temelinde kaleme alan şair, bu özelliklerini bir taraf bırakmış gibi Sihâm-ı Kazâ adlı eserinde muhataplarına karşı daha çok İslam dininin yasak saydığı, lanetlediği, aşağıladığı kavramlar üzerinden saldırmayı amaçlar. Şairin bu tavrı ve dini figürleri sıklıkla kullanması ve muarızlarının dinden çıktığı imasında bulunması, taraftar toplama gayesiyle yapılmış bir itibarsızlaştırma operasyonunun başarıya ulaşmasının en temel şartlarından biri olarak görülebilir. Bu şartların gereğini yerine getirerek başarılı olmak için gerekenleri fazlasıyla yapan şair, müstehcen ifadelere, küfürlere mizahi bir yön katıp İslam düşmanı olarak göstermek istediği muhatabını çoğu zaman cinsel küfürlerle küçük düşürüp küfürleri ile muarızlarını yerin dibine batırmıştır.

Şair, Sihâm-ı Kazâ'da, genel manada muhatabını rezil etmeyi, öcünü almayı ve muarızlarını insan içine çıkamayacak bir hale sokmayı amaçlar. Çünkü muhatabını aşağılayıp rencide eden küfür, acıya ve güçlü hislere tepki olarak duygusal boşalım sağlayıp diğer kelimelerin yapamadığı şekilde grup üyeleri arasındaki bağları güçlendirir (Mohr, 2015: 33). Nef'î, düşman olarak nitelediği muarızlarına karşı hicvin okunu ve kılıcını kullanarak güçlü şairlik kabiliyetinin de etkisiyle hedef gözetmeksizin yok etme amacıyla saldırıya girişir. Hicivlerin, yergilerin, küfürlerin ve hakaretlerin yoğun olarak bulunduğu bu hiciv mecmuasında küfrün hemen hemen her türlüsünü kullanan şair, muhataplarına edep dışı hakaretlerde bulunup sin-kaflı küfürler savurmuştur. Babasından başlamak suretiyle devrin ileri gelen devlet ricaliyle, çağdaşı olan rakip şairlere karşı küfrün tüm tonlarını kullanmıştır. Eş cinsellikten namussuzluğa, soysuzluktan dinsizliğe, vatana ihanetten rüşvet almaya kadar türlü yozlaşmışlığa karışmış kişilere hakaret edip en galiz küfürlerde bulunmuştur. Eşek, köpek, domuz gibi hayvan benzetmelerini kullanarak muhatapları için akıldan yoksun, sadece içgüdüleri ile hareket eden yabani portresi çizmek istemiştir. Hayvan benzetmesi yaparak muarızlarının insanlarda olup hayvanlarda olmayan şeref, haysiyet gibi duygulardan uzak olduklarını, tıpkı hayvanlar gibi yaşadıklarını, ifade etmek istemiştir.

Nef'î, sinirsel bir ruh halinin dışa vurumu olan cinsel içerikli küfürleri fazlasıyla kullanır. Bu eğilimin nedeni şairin çocukluğunda aranabilir. Çünkü yeni doğan çocuklarda bir süre gelişen, sonrasındaysa baskı altına alınan cinsel uyarılar, üçüncü veya dördüncü yaşta gözlemlenmeye uygundur (Freud, 1989: 59). Çocukluğundan kalma bastırılmış cinsel dürtülerin tezahürü olan küfürlere sıklıkla başvuran, ayakta kalabilmek ve hayatla baş edebilmek için büyük bir mücadele veren şair, rakiplerinin ona karşı giriştiği acımasızca mücadelede, tabir yerindeyse tek kişilik bir ordu gibi her cephede mücadele ederek hayatta kalmayı başarmış olmasına rağmen sıklıkla hayal kırıklığı yaşayıp sıkıntılı süreçlerden geçtiği için olumsuz bir enerjiyle yüklenmiştir. Hicivlerinde saldırgan bir tavır sergileyen Nef'î, enerji boşalması yaşayabilmek için hiciv mecmuasındaki hemen hemen tüm manzumelerinde küfre başvurmuştur. Nef'î'nin sade bir üslupla yazılmış küfürlü şiirleri, kendi devrindeki şiirle küfürleşme anlayışının bir sonucu olarak görülebileceği gibi bu galiz küfürler, onun bilinç dışının küfre olan yatkınlığının bir tezahürü olarak da değerlendirilebilir.

Nef'î, ruh dünyasındaki tahribatın etkisiyle muarızlarının kendisine karşı yürüttükleri mücadelede kaçmak yerine savaşmayı tercih eder ve sıklıkla küfre başvurur. Timothy Jay, duyguların nörolojik kontrolünde hipotalamusta yer alan sempatik ve parasempatik sinir sistemi adı verilen sinirlerin uyarılma halinde bedene kaç veya savaş mesajı ilettiğini, kaç veya savaş mesajının insanlarda öfke, fiziksel saldırganlık veya sözlü saldırganlığa neden olduğunu, yapılan araştırmalarda uyarılma halinde limbik sistemdeki testosteron hormonunda artış olduğunu,

limbik sistemde kontrol edilemeyen hormonlardan dolayı ortaya çıkan hasar sonucunda kişinin ya aşırı tepki gösterdiğini ya da saldırgan davranışlarını kestiğini, sözel saldırganlığın yani küfrün bu sebeplerden ortaya çıktığını savunur (akt. Vural, 2019: 19). Bu çalışmanın hiciv bölümünde ele alındığı şekliyle Nef'î, kaçmayıp devrin ileri gelen devlet adamları ve şairleriyle topyekûn bir mücadeleye girişebilecek kadar gözü kara bir şairdir. Bu gözü kara şair, bazen hicvin temel ögesi olan mizahı bir tarafa bırakmış; sin-kaflı küfürleri rahatlıkla söyleyebilecek bir ruh haline sahip olmuştur. Nef'î, küfrü aynı zamanda bir kalkan ve kılıç olarak da kullanmıştır. Muarızlarının kendisine karşı yönelttiği küfürlere karşılık kendi küfürlerini ön saflara sürmüş ve tazyikin basıncını düşürmüştür. Kendisine yöneltilen saldırıyı bertaraf eden şair, karşı saldırıya geçmiş, söz kılıcının ucuna küfürlerini yerleştirerek acımasızca saldırmış ve rakiplerinin kalbine küfürlü kılıcını saplamıştır. Kendisine dokunulması durumunda küfürleriyle orantısız güç kullanabileceği mesajı veren Nef'î, rakiplerine gözdağı vermiş ve onları sindirme düşüncesinde olmuştur.

Nef'î'nin saldırgan kişiliğinin bir yansıması olan küfürlerin sosyal yönünün de olduğu unutulmamalıdır. 17. yüzyılın siyasal ve sosyal yapısı göz önünde bulundurulduğunda toplumsal ve siyasal hayatta yaşanılan her türlü olumsuzluğun faturasının halka kesilmesi, ehil olmayan kişilerin ehliyet sahibi olması, rüşvet gibi toplumsal hayatı felç edecek hasletlerin sıklıkla yaşanır olması, şairi derinden etkilemiştir. Nef'î, küfrettiği devlet ricalinin çoğunun kötü hasletlere sahip birer liyakatsiz olduğu ve ülkeyi felakete sürüklediği kanaatindedir. Çevresinde cereyan eden olaylara kayıtsız kalmayan Nef'î, yaşanan birçok olumsuzluğu hicivlerine yansıtıp, hayatı pahasına da olsa küfretmekten çekinmemiştir. Yaşadığı yüzyılın siyasal ve sosyal manada kaotik ortamı içerisinde kendisine yer bulmaya çalışan şairin, stresli bir yaşama sahip olduğu, agresif davranışlar sergilediği, küfretmek suretiyle hem üstünlük elde etmenin hazzını yaşamak istediği hem de psikolojik olarak rahatladığı söylenebilir. Bireysel olarak sıkıntılar yaşayan şair, hem bu durumunu anlatmış hem de sosyal ve siyasal manada gördüğü sıkıntıları dile getirerek adalet duygusunun zarar gördüğü hissini uyandırıp toplumsal düzeni sağlama konusunda da gayret sarf ettiği iddiasında bulunmuştur. Bunu gerçekleştirmek isterken de küfürlü bir üslup kullanmaktan geri durmamıştır.

Kıskançlık ruh hali de kişiyi küfretmeye yönelten faktörlerin başında gelir. İnsanın sahip olduğu bir şeyi kaybetmek istememesi ve onu korumaya çalışması kıskançlığın en temel özelliğidir. Elde edilmek istenen bir şeyin başkasına ait olduğu hissi insanın içini kemiren bir duygudur ve bu sinirsel ruh halini yaşayan bireyden sağlıklı davranışlar beklemek pek de mümkün değildir. Nef'î'nin yetişkinlikte yaşadığı kıskançlığın nedenlerini küçük yaşta iken babasını Kırım Hanı'na kaptırmasında aramak gerekir. Kıskançlık duygusunu küçük yaşta iken yaşayan Nef'î'de Freud'un da tespit ettiği şekliyle kıskançlıkla ilgili çocukluk deneyimleri, yetişkin kıskançlığına ilişkin ipuçları verir. Zira yetişkinlikte, çocukluk döneminde yaşananlara benzer koşullar altında kıskançlık duyguları tekrar canlanır. Freud'a göre, terapinin amacı da çocukluk yaşantılarını ve bilinçaltını bilinç düzeyine çıkarabilmektir (Demirtaş: 2004, 14). Nef'î'nin mücadele halinde olduğu kişiler düşünüldüğünde onlara karşı kıskançlık beslediği söylenebilir. "Neyi, kimden kıskanıyor?" sorusunun cevabı verildiğinde bu kıskançlığın da sebebi daha iyi anlaşılacaktır. Nef'î, kendi şairlik kudretini her şeyin üstünde tuttuğundan, başka şairlerin kendisinden iyi olma ihtimaline bile tahammül edemez. Zira başkasının kendi denginde olması demek onun elde ettiği başarıya gölge düşmesine ve iktidardan elde ettiği çıkara bir ortağın çıkmasına neden olacaktır. Birçok padişahın gözdesi olmayı başarmış olan Nef'î, bu statüsünü kaybetme ihtimalini düşünmek bile istemez. Daha ileri gidilerek özellikle IV. Murad'ın bile sadece kendisine ait olduğu, onu başkaları ile paylaşmak istemediği ve padişahın gözdesi olmaya çalışan diğer şairlere karşı kıskançlık krizine benzer davranışlar sergileyip hasmane bir tutum takındığı ve bu durumun da küfretmekle sonuçlandığı tespitinde bulunulabilir. Nef'î'nin devlet ricaline karşı takındığı kıskançlığın sebebi olarak, kendisine ait olan devlet memurluklarından azledilmeye çalışılması ve bu hayattaki tek dayanağı olan IV. Murad'ın gözünden düşürülmeye çalışılması da görülebilir. Kıskançlık duygusunu fazlasıyla yaşayan Nef'î, bu duygunun esiri olarak hırçın yaradılışının da etkisiyle küfre başvurur. Nef'î'nin bu hayatta istediği şeylere kolay kolay sahip olamaması, bir dilim ekmeğin bile kendisine çok görülmesi, türlü sıkıntılar yaşaması ve çok güçlü rakipler karşısında duyduğu kıskançlık ve haset duyguları onun geçimsiz, küfürbaz bir insan olmasına sebebiyet vermiştir. Freud, Nef'î'nin bu durumunu özetlercesine kıskançlığın kaynağı olarak istediğimiz her şeye sahip olamayacağımız gerçeğine ilişkin, acı farkındalık ve başarılı rakiplere karşı duyulan haset duygularını görür (Demirtaş: 2004, 11).

Nef'î, çocukluğundan itibaren hayatta kalabilmek için türlü mücadelelere giriştiğinden ve sanatçı yaradılışının tezahürü olan kabiliyetiyle ön plana çıkmayı başardığından öz güveni yüksek bir karaktere sahip olmuştur. Sahip olduğu bu öz güven sayesinde megaloman kişiliğinin de etkisiyle kendisine yöneltilen eleştiriler karşısında

saldırgan bir tutum sergilemiş, yaşadığı hayal kırıklıkları ve kişiliğindeki saldırganlık, onu küfürbaz biri haline getirmiştir. Zira Nef'î gibi öz güveni yüksek kişilerde kendini beğenmişlik, onları çok geçmeden insanı oynanan bir oyunun gerçek bir oyuncusu olmaktan çıkarıp bir oyunbozana dönüştürür. Kendini beğenmişler kendini beğenmişliklerine doyum sağlamaktan alıkonulduğunda ise hiç değilse başkalarına üzüntü vermek, acı çektirmek isterler (Adler, 2010: 181-182). Nef'î, özel biri olduğuna olan inancından kendisini başkalarından üst bir yerde konumlandırıp ilişkilerini bu bakış açısıyla yönlendirmiştir. Kendisine hak ettiğine inandığı değeri vermeyenlere karşı sürekli bir mücadele halinde olmuştur. Çünkü bu tür insanların yürekleri kuşkuyla dolu olduğundan insan soydaşlarına düşman gözüyle bakarlar; bir savunma, bir savaş durumu yaşıyormuş gibi bir tutum takınırlar (Adler, 2010: 184).

Küfrün Süje ve Objesi Olan Şair: Nef'î

Küfürbaz özellikler sergileyen Nef'î'nin çağdaşı olan birçok şairin de benzer özellikler taşıdığı ve 17. yüzyılda daha önceki yüzyıllardan farklı olarak küfürlü şiir yazan şairlerin sayısın çokluğu da göz ardı edilmemelidir. Özellikle Nef'î karşısında örgütlenen ve kendisini ağır biçimde hicveden şairler, onun daha da hırçınlaşmasına sebep olmuşlardır. Tıflî, aşağıdaki kıt'ada Nef'î için siyah yüzlü benzetmesi yapıp onu ötekileştirir ve çingene diyerek ırk üzerinden ona küfreder. Bunla da yetinmeyen Tıflî, Nef'î'yi Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Hüseyin'i Kerbela'da şehit eden Yezid'e benzeterek çok ağır bir ithamda bulunur ve onu alimlerin düşmanı olarak niteleyip domuza benzetir. Nef'î'yi Hz. Muhammed'in nefretini kazanmış biri olarak görür. Böylesine ağır ithamlar şairin daha da hırçınlaşmasına sebep olur:

Nef'î rû-siyehin niydüğünü hep bildik
Kendi çinganedir amma babası Kürd-i pelîd

Şimdi bildirdi dahi âli Rasûl'un buğzun
Ulema düşmeni hınzır Yezid ibni Yezid (Yücebaş, 1976: 144)

Tıflî'nin kendisine yönelttiği ağır ithamlar ve küfürler karşısında Nef'î de misliyle karşılık vermiştir. Çünkü Nef'î, kendisine yapılan kötülüğe kötülük ile karşılık verme eğiliminde olmuştur. Zira kötülük toplumla zıtlaşmayı gerektirir. Kötülüğe karşı iyi olma hali şair tarafından bir acziyet olarak görüldüğünden dolayı toplumla zıtlaşan Nef'î, kötülüğü kendi özgürlüğünün güvencesi olarak görmüştür. Kötülüğü affetmek yerine buna misliyle karşılık veren Nef'î, IV. Murad'ın meclisinde Şehnâme'yi okumasıyla bilinen (Çınar, 2012: 89) Tıflî'nin bu meziyetinin onu şair yapmayacağını küfürlü bir üslupla izah eder. Şair, Nev'î-zâde Atâ'î'ye küfrederken Tıflî'nin de adını zikrederek Tıflî'nin şairliğini kendisine borçlu olduğunu, kendisinin onu ağır bir biçimde hicvetmesiyle Tıflî'nin meşhur olduğunu dile getirir. Nef'î, Tıflî'yi şair yaptığını; ama kendisine her sataşanı da şair yapamayacağını sinkaflı bir küfürle izah eder. Şairin galiz küfürlere sıklıkla başvurmasının nedeni açık saçık esprilerin anlatanı rahatlatması ve dinleyeni güldürmesinde (Freud, 1996: 79) aranabilir:

*Öyle şeh-nâme ile Tıflî g*tün pâk etmez*
Olsa mûcî kadar üstâd-ı müsellem a köpek[1] *(SK:4b/51)*

*Ne bu ta'cîl ü tehâlük bize g*t vermekde*
*Sanma Tıflî gibi her s*kdüğümüz şâ'ir olur* *(SK:114/2)*

Kafzâde Fâ'izî, Nef'î'ye yeni bir şiir tarzı oluşturmak için İran'ın ünlü şehirlerine gitmeye gerek olmadığını söyler. Şaire yeni bir şiir tarzı oluşturamayacağı üzerinden eleştiri getiren Kafzâde Fâ'izî, Nef'î'yi kötü bir yolun yolcusu olarak görür. Sivri ve keskin dili dolayısıyla *bed-mezheb* olarak nitelendirilen şaire ahlaksız bir p*z*v*nk yakıştırması yaparak küfre başvurmuştur. Bu küfürle de yetinmeyen Kafzâde Fâ'izî, Nef'î'nin karısının mahremiyetini ayaklar altına alıp Nef'î'nin karısının cinselliği üzerinden ona küfrederek çok ağır bir tahrikte bulunur:

[1] Bu çalışmada Sihâm-ı Kazâ'dan alınan beyitler için: Başdaş, C. (2018). Sihâm-ı Kazâ. İstanbul: Kriter Yayınları. esas alınmıştır. Sihâm-ı Kazâ: SK şeklinde kısaltılmış, manzume ve beyit numarası verilmiştir.

Taze eş'âr deyü ey gidi-i bed-mezheb
Gitme gel yok yere Tebrîz ü Kum u Şîrâze

Düşmesün gel yok yire tılağı karınun ağzından
Olmaz ey Nef'î sana böyle zebân-ı tâze (Güven, 1997: 300)

Kendisine edilen ağır küfürler karşısında şerefi ve aile mahremiyeti ayaklar altına alınmak istenen Nef'î'nin bu durum karşısında sessiz kalacağı düşünülemeyeceğinden o da muarızına küfredip muarızının aile mahremiyetini ayaklar altına almıştır. Zira insan canını sıkan bir durumu yadsıdığında, davranışını haklı gösterecek bir neden bulduğunda psikolojik zedelenmeye ya da değerini yitimeye karşı "ego" savunma mekanizması geliştirir. Fakat çoğu zaman kişi, geliştirilen bu savunma mekanizmasının farkında olmayıp bu mekanizmanın gerisinde yatan dinamik güçlerden haberdar değildir. Geliştirilen bu tepkilerle insan, kendi gözünden değerinin yitirilmesine neden olabilecek yenilgi gibi dış tehlikelerden ya da suçluluk duygusu uyandıran iç tehlikelerden korunmuş olur, çoğu zaman tehlikelere karşı savaşarak bir korunma sağlar (Gençtan,1998: 73). Geliştirdiği savaşma refleksiyle tehditlerden ve suçluluk duygusundan korunan Nef'î, Kafzâde Fâ'izî'nin amacının hiciv savaşı olması durumunda bu savaşta karşılaşacağı yeni dilin yaralarına hazırlıklı olması gerektiğini söyler. Kendi tarzını yeni bir dile benzeten şair, bu dilin yaralayıcı özelliği üzerinde durarak muarızına gözdağı verme gayesindedir. Muarızına gözdağı vermekle yetinmeyen şair, erkek cinselliği üzerinden mühtehcen bir şekilde Kafzâde Fâ'izî'nin karısına küfrederek kendi karısına edilen küfrün intikamını almaya çalışır. Söz meydanının herkese açık olduğunu, kendisinin bulunduğu yerde söz söylemek için Tebriz'e kadar gitmeye gerek olmadığını söyleyerek küfrederken bile kendi şairliğinin büyüklüğünü satır aralarına sıkıştırır:

Ceng-i hicv ise muradun eger ey Kâfoğlı
Sen de ne imiş göresin zahm-ı zebân-ı tâze

Kîrümüzle tılağın 'avratınun dilleşti
İşte meydân-ı suhan gitmeyelüm Şîrâza *(SK: 96/1-2)*

Kafzâde Fâ'izî, Nef'î için "*dilini tutamayan çingene yüzlü*" yakıştırması yaparak hakaretlerine devam eder. Şairin dilini tutamayıp ağzına her geleni söylemeyi alışkanlık haline getirdiği göz önünde bulundurulduğunda neden böyle bir eleştiriye maruz kaldığı daha iyi anlaşılacaktır. Kafzâde Fâ'izî'nin Nef'î'nin herkesin arkasındaki pisliğini yediğini söyleyerek onu daha da hırçınlaştırır ve *b*k* kelimesi üzerinden şairin yaptığı işin pisliğine, vurgu yapar. Kafzâde Fâ'izî, küfürlerinin dozunu artırıp daha önce de yaptığı gibi şaire ahlaksız, Yahudi yakıştırması yaparak şairlerin kendisine karışmadığı halde onun saldırgan tavırlar sergilediğini söyleyerek karısı üzerinden ona saldırıp, dönemin kültüründe namuslu bir erkeğin cinayet sebebi sayabileceği tarzda bir küfürde bulunarak namus, haysiyet ve şeref kavramlarını ayaklar altına alıp çok ağır bir tahrikte bulunur:

Dilini tutsana ey Nef'î-i çingâne likâ
*Buldığın b*ku yimek herkese ardınca neden*

*Her kişi gözün önünde karını s*kmededür*
A cıfıt gidi sana neyledi erbâb-ı suhan (Güven, 1997: 300)

Yukarıdaki şiirin ağır tahriki altında ezilmesi pek de düşünülemeyecek olan Nef'î, içindeki gölge arketipini açığa çıkararak muarızına, onu eş cinsel birine benzeterek saldırır. Zira gölge arketipi kişinin aşağı düzeydeki yanı, bilinç dışının bütün tarihsel görünümünü kapsayan, genellikle suçlu, gizli ve bastırılmış kişiliktir (Jung, 2006: 406). Bastırılmış duygularını açığa çıkaran şair, eş cinsellikle ilgili küfürlerde sıklıkla yaptığı gibi kendisini aktif, muarızını pasif bir durumda gösterme eğilimini burada da sergiler. Eş cinsel içerikli küfürlerle üstünlük kurma gayesi güden şair, bu tür küfürlerin boyundan büyük işlere girişen muarızlarını iyice itibarsızlaştırdığının farkındadır:

Her ne denlü süst olursa hor bakma kîrüme
*Ejdehâ-yı Kûh-ı Kâf olur görünce g*tüni* *(SK: 93/2)*

Ganîzâde Nadirî, necis olan kelimelerle Nef'î'ye küfrettikten sonra İslam dininde günahkârlıklarıyla isimleri zikredilen Deccal ve Ebu Cehil'e göndermede bulunarak şairin ecdadına ve evladına küfretmek suretiyle tüm soyunu itibarsızlaştırma çabası güder:

*Geldi b*kun ağzunda eyâ Nef'î-i ma'bûn*
Hicv ile seni Sâmi-i pür-zûr sıkınca

Evlâdına nefrîn ola Deccâle varınca
Ecdâdına la'netler Ebû Cehle çıkınca (Güven, 1997: 303)

Ganîzâde Nadirî, Nef'î'nin sin-kaflı küfürlerine en çok maruz kalan şairlerden olup arif olanların, utanmaz arlanmaz Nef'î'yi hicvetmediğini söyleyerek karşısındaki acizliğini itiraf eder gibidir. Nef'î'nin en galiz küfürler karşısında bile serinkanlılığını koruduğunu ve bunlara itiraz etmediğini dile getiren Ganizâde Nadirî, dostlarının kılıç gibi keskin küfürler etmekten sıkıldıklarını ve bundan vazgeçtiklerini dile getirerek şairi ok işlemeyen bir canavara benzetir. Ganîzâde Nadirî'nin ve dostlarının Nef'î karşısındaki mağlubiyetlerinin dile getirilmesi gibi okunabilecek aşağıdaki mısralar, şairin hiciv dolu şiirlerinin ve küfürlü söylemlerinin muarızlarını bezdirdiğinin ve sindirdiğinin açık ifadesi gibi görülebilir:

'Ârif olan Nef'î-i bi-'ârı hicv eyler mi hiç
*P*şt dirsün *bne dirsün kendi inkâr eylemez*

'Âciz oldı hâsılı şemşîr-i tab'-ı ehl-i dil
Gûyiyâ bir cânuvardur tîğler kâr eylemez (Güven, 1997: 303)

Nef'î'nin muarızı Ganîzâde Nadirî'ye Kirli Nigâr ismini vererek ona eş cinsel yakıştırması yaptığı, çalışmanın önceki bölümlerinde dile getirilmişti. Kendi şairlik yeteneğini denize benzeten Nef'î, yaradılışının bulanıklığı derken çocuklukta yaşadığı ağır travmanın ruh dünyasında meydana getirdiği etkiden bir türlü kurtulamadığını itiraf eder gibidir. Bu bulanıklığın coştuğunu ve bir sel gibi önüne gelen her şeyi birbirine katarak mahvettiğini ifade eder. Ahlaksız bir kadın ve fahişeye benzettiği Ganîzâde Nadirî'nin bundan sonra bir mücevhere benzeyen çok değerli sözlerini küpe gibi kulağında taşıyacağını beyan eder. Nef'î, Ganîzâde Nadirî'ye erkeklik üzerinden değil de onun erkeklik gururunu ayaklar altına alacak şekilde fahişelik üzerinden saldırıp sadist duygularını açığa çıkarır. Şair, fahişeye benzettiği Ganîzâde Nadirî'ye küpe hediye ettiğini söyleyerek onun fahişeliği karşısında bir hediye aldığı imasında bulunup muarızının ezikliğine vurgu yapar:

Ne keder verse gerek Kirli Nigârun hicvi
Gerçi deryâ gibi tab'um bulanup cûş etdi

Ben de hicv eyledüm ol forku nihâyet diyeler
Gevher-i nazmını bir kahpeye mengûş etdi *(SK: 63/12-2)*

Nev'î-zâde Atâ'î, Nef'î'yi hicvetmenin çok değerli olduğunu, hayırlı bir iş yapıldığını söyleyerek Nef'î'nin hayırsız işlerle uğraştığını ve hicvedilmeyi hak ettiğini dile getirir. Nef'î'ye sözün oklarını saplamanın domuz öldürmek kadar hayırlı bir iş olduğunu vurgulamıştır:

Ben seni hicv eylemek elfâz-ı gûher-bâr ile
Bir tonuz kesmek gibidür tîğ-i cevher-dâr ile *(Güven, 1997: 310)*

Nev'î-zâde Atâ'î, aşağıdaki beyitlerde ironi yaparak tevriyeli bir üslupla İstanbul şehrinin şöhretlilerinin bile şairi hicvedebilecek kabiliyette olmadığını söyler. Nef'î'nin çok değerli bir hazine olduğunu söyleyen Nev'î-zâde Atâ'î, onun şöhretinin bilinmediğini söyleyerek kelime oyunu yapmış ve onunla alay etmiştir. Nef'î'nin milleti ve

mezhebi bilinmeyen biri olarak gösterilmek istenmesi soysuz biri olduğu imasında bulunmak içindir. Nef'î'ye eş cinsellik, ahlaksızlık, p*z*v*nklik ithamlarında bulunan Nev'î-zâde Atâ'î, şairi yerin dibine batırmak için kelimelerin anlam dünyasından ziyadesiyle yararlanır. Kelimelerin gücünden ziyadesiyle faydalanan Nev'î-zâde Atâ'î, şaire ahlaksızlık göstergesi olan ithamlarda bulunarak onu istenmeyen insan durumuna düşürmek ister. Nev'î-zâde Atâ'î'nin de hami desteğini almak istediği düşünüldüğünde bu itibarsızlaştırma ve gözden düşürme eğiliminin durduk yere ortaya çıkmadığı görülecektir. Nev'î-zâde Atâ'î, bu küfürlerle Nef'î'ye cinsel kimlik üzerinden saldırarak ruhsal çöküntüye sebebiyet verecek şiddetli bir travma yaratmak ister:

Şöhre-i şehr-i Stânbûl eyledi hicvün seni
Nef'î'yâ ma'zûr tut vaz'un katı hîzânesün

Milletün hem mezhebün bilinmedi gitdi senün
*P*şt degül gidi degül pâzenk değülsün yâ nesün* *(Güven, 1997: 310)*

Nef'î, muarızlarının küfürleri karşısında ruhsal çöküntüye uğrayıp bir travma yaşamak yerine saldırgan/sadist bir ruh hali ile diğer muarızlarına yaptığı gibi Nev'î-zâde Atâ'î'yi de insan içine çıkamayacak bir hale sokmak için küfrün her türlüsüne başvurur. Küfrü bir savunma mekanizması olarak kullanır. Gerçi her insan ruh sağlığını korumak veya kişiliğinin değerini korumak adına savunma mekanizmalarını kullanır (Gençtan, 1998: 74). Ama Nef'î, bu savunma mekanizmalarının ağır etkisi altında çoğu kişiyi kendisine düşman görüp başkalarını rahatlıkla tahakkümü altına alabileceğini düşünerek saplantılı bir insan portresi çizer ve muarızına karşı olan nefretini dile getirir. Zira yaradılıştan gelen bir duygu olmayan nefret, az çok farkında olunan bir suçluluk kompleksiyle çatışma içindeki ruhta daima beslenip büyütülmesi, varlık düzleminde ortaya konan bir duygudur. Nefret eden kişinin, nefretini uygun tavır ve davranışlarıyla göstermesi, hatta deyim yerindeyse, tüm varlığıyla bizzat nefret duyması gerekir (Fanon, 2016: 74). Bu nefret dolu saplantılı ruh halinin tezahürü olarak Nev'î-zâde Atâ'î'ye eş cinsellik yakıştırması yapan şair, onun şair geçindiğini ama boş laflar söylediğinde de başkaları tarafından küfre maruz kaldığını sin-kaflı bir küfürle izah eder. Nev'î-zâde Atâ'î'ye olan öfkesi dinmeyen Nef'î, aşağıdaki ikinci beyitte erkeklik organına benzettiği hicivleri ile muarızını söz söyleyemeyecek bir hale soktuğunu ifade ederek onun bir daha söz söylemeye cesaret edemeyeceğini söyler:

Nev'î-zâde o kekez hem bize şâ'ir geçinür
*Hem yine herzeli sözde katı çok yer s*kilür*

*Kîr-i hicv ile g*tün ağzına döndürdüm anun*
*Dahı söyleyemez söylese b*k yer s*kilür* *(SK: 121/1-2)*

Çocukluğunda yaşadığı travma, hayatta kalma mücadelesi, saraydan uzaklaştırılabilmek için maruz kaldığı entrikalar, defalarca devlet görevinden azledilmesi, liyakatsiz devlet ricali ve kendisine karşı duyulan haset ve kıskançlık duyguları hırçın bir yaradılışa sahip olan Nef'î'nin psikolojisini derinden etkilemiştir. Nef'î, kendi şiirleri için Arapça küfretmek manasına gelen *şetm* kelimesini doğrudan doğruya kullanarak şiirleri ile küfrettiğini açıkça dile getirir. Kendi babasını hicvetmek için yazdığı şiirde *şetm* kelimesini kullanarak babasına bile küfretmekten haz alan bir insan portresi çizer. Cinsel itkilerin çocuklukta değil ergenlik döneminde uyandığını savunan halk düşüncesine karşı çıkan Freud, yetişkin bireylerin tepkilerinin açıklanmasında kalıtımdan önce çocukluk döneminin ele alınması gerektiğini ve çocukluk döneminin etkisini tespit etmenin önemine vurgu yapar (1989: 55). Freud'un bu tespitleri ışığında şairin cinsel içerikli küfürlerinin sebebi hakkında bilgi sahip olmak için şairin çocukluğuna kadar inmek gerekir. Zira babasızlığın acı tecrübesiyle erken yaşlarda yüzleşmek zorunda kalan Nef'î, saldırgan/sadist davranışlar sergilemek suretiyle babasından intikam alırcasına en galiz ifadelerle babasına saldırıp babasının acı çekmesi üzerinden mutlu olmaya çalışmıştır. Kendi halinin görüldüğünde dostları tarafından hayrete düşülecek olması, babasına küfredilecek olması, çalışmanın başından beri izah edilmeye çalışıldığı şekliyle babasız kalan bir çocuğun ruh dünyasında yaşadığı ve bir ömür boyu etkisinden kurtulamadığı trajik terk edilmenin meydana çıkardığı olumsuzlukları izah içindir. Aşağıdaki beyitten de anlaşılacağı üzere Nef'î, sürekli olarak babasızlık dolayısıyla yaşadığı sıkıntıları dile getirmiştir. Dostlarının da çok yakından bildiği üzere bu sıkıntıların müsebbibi

olarak gördüğü babasına olan kini hiç bitmemiştir. Şairin dostlarının bazılarının babasına sövmesi, bazılarının da Kırım hanına gülmesi, çevresindekilerin bile babasına olan öfkesine ortak olduklarını ortaya koyması açısından manidardır. Kırımlı bir din adamı olan dostu Mîr Şeref'in bile kendisine hayır duası ettiğini belirterek babasına karşı olan tutumunda dostlarının kendisinden yana tavır aldıklarını ve kendisini haklı gördüklerini ifade eder:

Bu hayret ile varup geldigümce ahbaba
Kimi söger pedere kimi güler Hâna

Biri ki Mîr Şerefdür Kırımî ahbâbun
Du'â-yı hayr eder olmaz hem ol kadar Hâna

Görünce hâlimi şetm-i galiz eder pedere
Döner yemîn eder ardımca hem Tatar Hâna *(SK: 1/ 23-25)*

Şair, Gürcü Mehmed Paşa'ya küfretmenin neticesinde idam edilecek olsa bile gördüğü yanlışları dile getirmekten vazgeçmeyeceğini söyleyerek küfretmekten/şetm etmekten aldığı hazzı doyasıya yaşamak istediğini dile getirir. Gürcü Mehmed Paşa, küfürler karşısında katliama girişecek olsa bile bu katliamlar onu korkutmayacak ve şair, doğru bildiği yolda korkusuzca ilerlemeye devam edecektir:

Sana şetm etmek olursa eger katle sebep
Katl-i 'âm eyle heman turma dem-â-dem a köpek *(SK: 3/18)*

Ekmekçizâde Ahmed Paşa, Nef'î'nin küfrettiği şahıslardan olup, sarışınlığı şair tarafında çoğu kez alay konusu edilmiştir. Ekmekçizâade Ahmed Paşa'ya doğrudan küfretmek sözcüğünü (*şetm*) kullanan şair, hakaretlerine devam eder:

Her gören çehre-i murdârını şetm eyler iken
Ya'ni şol mertebe müstekreh-i nâ-kâbil iken *(SK: 6a/35)*

Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ adlı eseri incelendiğinde küfürlerin genellikle aşağıdaki başlıklarda toplandığı görülmektedir:

Eril Bir Bakış Açısıyla Küfretmek:

Erkek cinsel kimliği erkeğin varlığını idame ettirebilmesi için hayati öneme haizdir. Erkeklik bitince soyun devamı da biteceğinden bu kimliğin zarar görmesi erkek açısından yok olmayla eş değerdir. Dolayısıyla erkeği erkek yapan cinsel organın yokluğu, oidipus kompleksindeki hadım edilme korkusuna benzer bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Şairin muarızlarını erkek cinsel organından yoksun kişilermiş gibi göstermesinin sebebi, onların tanımlayıcı kimliklerine saldırıp erkek olarak var olmalarına büyük bir darbe vurarak onları yerle bir etmek içindir. Şair, muarızlarını mahvetmeye çalıştığında sıklıkla saldırgan/sadist küfürlere başvurur. Gerçi bu küfür kelimelerinin hemen hepsi yan anlamlı olup bu kelimeler, imalarının tabu değerini aşan duygusal bir saldırıyı ihtiva eder (Mohr, 2015:23). Bu küfürler gerçekleştirilecek bir eylem manasında olmayıp cinsel ilişkide kendisini aktif, muhatabını pasif ve edilgen durumda gösterme çabasının yansımasıdır. Bir iktidar alanı olarak görülen cinsel içerikli küfürlerde muktedir olma gayesi güdülür. Nef'î, küfretmek suretiyle üstünlüğünü ortaya koymak istediği gibi rakibini küçük düşürüp aşağıladığında ve değersiz kıldığında onu komik duruma da düşürmek suretiyle düşmanlarını alt etmenin hazzına da ulaşır (Freud, 1993: 134). Muarızlarını alt etmenin hazına ulaşmak isteyen Nef'î, bu yolda hiçbir sınır tanımaz. Ahlaki değerleri hiçe sayan bir bakış açısıyla sin-kaflı küfürlere sıklıkla başvurur. Sohbet havası içerisinde hiçbir sıkılma belirtisi olmadan iki dudağının arasından bir anda çıkan sözcüklerle içinden geçenleri, sözün nereye varacağını düşünmeden bir çırpıda söyler.

Nef'î, devletteki görevinden defalarca azledilmesine vesile olan Gürcü Mehmed Paşa'ya bitmek tükenmek bilmeyen bir öfke duyar. Ona karşı hırçın davranışlar sergiler. Önemli bir devlet adamı olan Gürcü Mehmed Paşa, şairin devrindeki pek çok kişiye yönelttiği edep ve ahlak dışı küfürlerine fazlasıyla maruz kalmıştır. Nef'î diğer sadrazamlarla olduğu gibi Gürcü Mehmed Paşayla da sürekli kavga halindedir. Şairin iktidar karşısındaki bu tavrının kişisel çıkarlarının zarar görmesinden farklı nedenleri de olabilir. Zira yönetici, neredeyse her zaman bir

hasımdır. Bir yandan tahakküm edilmek isteyen insan, aynı oranda yönetici güce karşı çıkma iştiyakı içerisindedir (Simmel, 2009: 115). Aynı şekilde muhalefette bulunan kişi, kendi davranışının farkına varmadığı gibi hep dirlik ve düzeni savunduğuna, barış ve uzlaşmaya her şeyden çok değer verdiğine inandığını ve bunun için düşmanca ve savaşçı bir ruh hali ile birtakım kanıtlar öne sürdüğünü savunur (Adler, 2010: 105). İktidarı temsil eden Gürcü Mehmed Paşa'ya karşı saldırgan tavırlar sergileyen muhalefetteki şair, paşaya hakaret ettikten sonra onu bir eşeğe benzetip ona fahişelikle itham ettiği Kirli Nigâr'ın yakışacağını söyleyerek onların ahlaksızlıklarına vurgu yapar. Nasıl küfretme eyleminde başkalarının da küfrü duyması, küfredenin farklı bir haz yaşamasına vesile olacaksa Nef'î de ahlaksızlıkla itham ettiği Kirli Nigâr'ı, Gürcü Mehmed Paşa'nın sırtına bindirerek bu ahlaksızlığı herkese teşhir edeceğini söyleyerek bu komik durumun hazzını diğer insanlarla birlikte yaşamak ister. Gürcü Mehmed Paşa'yı eşeğe benzeten şair, onun soyunun devam etmeyeceğini dile getirerek cinsel manada yetersizliğine vurgu yapıp ona Kirli Nigâr gibi bir ahlaksızın layık olduğunu söyleyerek paşayı rezil etme çabasındadır:

*Sen t*şaksuz eşek ol kirli or*sbı yaraşur*
Bindürüp sırtuna teşhîr edersem a köpek *(SK: 4a/31)*

Nef'î, şiddetin farklı bir şekli olan başkaları üzerinde tahakküm sağlama düşüncesinde olmuştur. Şairin bu düşüncesi başkalarına ıstırap çektirmeyi beraberinde getirdiği gibi başkalarını tam olarak etki alanına almak, onları çaresiz kılmak ve onlarla kedinin fare ile oynadığı gibi oynamayı da gerekli kılmıştır. Çünkü başkalarını aşağılamak suretiyle acı çektirmek, şiddetin asıl amaçlarındandır. Zira kendini savunma gücünü yitirmiş bir insan üzerinde ona zorla acı çektirmekten daha büyük bir egemenlik kurma yolu olmadığı gibi sadist dürtünün özünde başka bir kişi üzerinde kesin egemenlik kurmanın getirdiği zevk yatar (Fromm, 1990: 29). Nef'î, bir erkeğe normal şekillerde saldırmak/küfretmek yerine onu karşıtıyla nitelendirip cinsel kimliğini saptırarak onu en zayıf yerinden vurup muarızının toplumsal ve ruhsal olarak bir yıkım yaşamasını arzular. Kirli Nigâr'ın ilan edilmiş bir eş cinsel olduğunu söyleyen şair, bu durumun ortaya çıkaracağı yıkım ile onun üzerinde mutlak bir tahakküm kurar, ona acı çektirir; onu düzenbaz bir fahişe olarak nitelendirip çaresiz kılar. Eril/sadist bir bakış açısıyla onun ahlaksızlığına vurgu yapar, rezil etme gayesi güder. Kendisini bir kadı olarak gören Kirli Nigâr'ın evinde mahkeme kurulamayacağını o evin ahlaksızlıkların yapıldığı kötü bir yer, şarap küpüyle dolu bir meyhane olduğunu söyleyerek onu halkın nazarında itibarsızlaştırmak ister. Amaç sadece itibarsızlaştırmak olmayıp bu ahlaksızlığından dolayı sadist bir bakış açısıyla Kirli Nigâr'ın katline zemin hazırlamaktır. Zira "*sadizm mazoşizmin "diyalektik" ters yüz oluşudur. Kurban rolünü arzu eden özne, işkenceci olmayı seçer. Sadist, amacına ulaşmış olduğuna kendisini inandırmak ister. Çünkü sadistin şiddeti, tanrısallığa ulaşmayı hedefleyen çabaların bir yenisidir."*(Girard, 2001: 155).

**bne dellâlı 'aceb kahbe-i mekkâredür ol*
*P*ştdur fâhişedür bâdılcân ile şalğâm a köpek* *(SK:4a/39)*

Evvelâ mahkeme olur mı ol evde kim ola
*Hem s*kiş-hâne vü hem mastaba-ı hum a köpek* *(SK:4b/46)*

Gürcü Mehmed Paşa'yı gönül dostu insanların düşmanı bir eşek ve köpek olarak gören şair, paşanın katledildikten sonra cehennemin dibinde bir makama yerleştiğini söyleyerek hak ettiğini bulduğunu ifade eder. Nef'î'nin paşaya duyduğu öfke o kadar büyüktür ki paşanın ölümü onu çok mutlu eder ve ölünün arkasından bile küfretmekte bir beis görmez. Şairin bir insanın ölümünden haz duyması, içindeki yıkıcılığının dışa vurumudur. Çünkü insan, biyolojik olsun ekonomik olsun hiçbir akla yatar kazancı olmaksızın kendi türünü öldüren ve yıkan bir varlık olabilen tek canlıdır (Fromm, 1993: 274). Nef'î'nin muarızının acısı karşısında mutlu olduğu, sadist eğilimler sergilediği bilinen bir hakikattir. Zira Girard, sadistin ancak kurbanını ikinci bir kendisi yaparak dolayımlayıcı olduğu yanılsamasına kendini inandırabildiği, tam da eziyeti artırdığı anda acı çeken ötekinde mutlaka kendini göreceği, kurbanla cellat arasında çok sık rastlanan o garip birleşmenin derin anlamının burada aranması gerektiği kanaatindedir (2001: 155). Nef'î, kendisine büyük acılar yaşatan Gürcü Mehmed Paşa'yı kurban olarak seçip onun celladı olmaya çalıştığında, esasında onunla özdeşleşmiş gibidir. Hâşîmî adlı şair üzerinden paşaya sin-kaflı bir küfür savuran Nef'î, İslam dininin haram saydığı domuza benzettiği paşanın öldüğünü ve

ölümüne tarih düşüldüğünü söyler. Gürcü Mehmed Paşa'ya duyduğu nefretten dolayı onu bir Müslüman olarak görmez, o cehennemin en dibini hak eden biridir. Gürcü Mehmed Paşa ile Nef'î arasındaki çatışmada her iki taraf da karşısındakini yok edilmesi gereken bir düşman olarak görmüştür. İnsanlar arasındaki her türlü etkileşimi toplumlaşma olarak gören George Simmel, tek başına sürdürülmesini imkansız olarak gördüğü çatışmayı da toplumlaşma olarak görür. Ona göre nefret, haset, muhtaçlık ve arzu, çatışma nedenleri olup çatışmanın amacı muhtelif ikircikleri çözmek suretiyle bir şekilde birliğe ulaşma çabasıdır. Bu çaba neticesinde çatışan taraflardan biri de yok edilebilir (2009:87).

Ehl-i dil düşmeni har ya'ni köpek Gürcî kim
Katl olup ka'r-ı cehennemde makâmın buldı

*Hâşîmî kîrini üç kerre sokınca g*tüne*
Dedi târihini onun koca hınzîr öldi *(SK: 5/1-2)*

Nef'î, Nev'î-zâde Ata'î'yi işve yapan eş cinsellere benzeterek onun ahlaksızlığına vurgu yapar. Nev'î-zâde için hakaretlerine devam eden şair, kendisinin başkaları gibi onu arzulamadığını söyleyerek Nev'î-zâde'yi insan içine çıkamayacak bir hale sokmayı amaçlar. Eş cinselik üzerinden muarızına saldıran şair, aynı zamanda muhatabına şunu söylemek istemektedir: "Ey, Nev'î-zâde! Benim etrafımda dolanıp seni arzulamam/hicvetmem için beni tahrik etmene gerek yok. Esasında ben seni arzulamaya/hicvetmeye başkaları kadar istekli değilim. Ama haddini aşarsan seni ne hale sokacağımı da bilmeni isterim." Devamında Nev'î-zâde'yi deve dudağı gibi sarkık dudaklı biri olarak niteleyerek onunla dış görünüşü üzerinden alay etmek istemiştir. Onunla alay etmekle yetinmeyen şair, muarızını sin-kaflı küfürlerle yerin dibine batırma gayreti içerisinde olmuştur. Nef'î, muarızını bir fahişeye benzeterek ona değersiz bir meta özelliği kazandırır. Nev'î-zâde Ata'î'nin elden ele dolaşan değersiz bir meta olarak görülmesi, eril bir bakış açısıyla Nev'î-zâde Ata'î'ye biçilen rolü ortaya koyar:

Nev'î-zâde bize bu şîve-i hîzâna neden
*Seni s*kmek bize eller gibi matlab değül a*

*Kim s*ker sencileyin dîvi eşekler s*ksün*
A kekez hâdise müzekkîr-i şütür-leb değül a *(SK: 17/1-2)*

Hayvan İsimlerinin Kullanılmasıyla Küfretmek

Nef'î'nin muarızlarına karşı hayvan benzetmeleri kullanması muarızlarının hayvani yönüne vurgu yapmak içindir. Zira hayvanlar akıldan yoksun olduklarından içgüdüleri ile hareket ederler. Şair, muhataplarının da tıpkı hayvanlar gibi akılsız canlılar olduğu kanaatindedir. Şaire göre muarızları sadece akıldan yoksun olmayıp bazı hayvanlar gibi aşağılık özelliklere sahiptirler. Gürcü Mehmed Paşa ile sürekli kavga halinde olan şair, paşaya deve deyip paşayı yuları olmayan fil yüzlü beygire benzetir. Paşayı semeri olsaydı Deccal'in eşeğine de benzeteceğini söyler. Dev, yular, beygir, fil yüzlü, eşek, semer tabirlerinin kullanılmış olması tamamıyla hayvan benzetmeleri üzerine hakaret etme amacıyladır. Genel manada birine hayvan benzetmesi üzerinden küfretmek çok yaygın bir durumdur. İnsanları komik duruma düşürüp akıldan yoksun oldukları izlenimi vererek onlara bu şekilde hakaret edip itibarsızlaştırmak Nef'î'nin sıklıkla başvurduğu bir yöntemdir:

Ne dîv efsârı yok bir bârgîr-i fîl-peyker kim
Hâr-ı deccâldür derdüm eger olsaydı pâlânı *(SK: 2/2)*

Gürcü Mehmed Paşa ile kavgaya devam eden Nef'î, paşanın şeklinin tıpkı Nev'î-zâde gibi uğursuz bir file dönüştüğünü söyleyerek onunla alay eder. Şair, başkaları ile alay ederken bunu bir amaca ulaşmak için yapar. Hicvin ve küfretmenin temelinde yatan esprinin iki amacı vardır: Bunlardan ilki saldırı, yergi, savunma amacına yönelik düşmanca bir eğilime sahip iken ikincisi teşhir amacına yönelik açık saçıklık hedefini güder (Freud, 1996: 76). Freud'un tespitlerine uygun davranışlar sergileyen şair, esprili bir şekilde paşa için arkasında uzun bir hortuma benzeyen kuyruk benzetmesini sin-kaflı bir küfürle yaparak hakaretinin dozunu artırır:

Dönerdi Nev'î-zade gibi şekl-i fîl-i ma'kûsa

*G*tünde kîr-i hardan olsa bir hortum-ı tûlânî (SK: 2/3)*

Nef'î, Gürcü Mehmed Paşa'yı anlayıştan yoksun, olgunlaşmamış, ahlaksız biri olarak görür. Böyle birinin sadrazam olmasına akıl sır erdiremez. Zamanında kendisinin de paşayı övmesinden dolayı tıpkı onu öven diğerleri gibi hata yaptığını kabul edip ormanda yaşama hırsıyla yanıp tutuşan böyle bir orman kaçkınının övülmesine bir mana veremez:

Ki ne idrâki var ne rüşdi var ne hüsn-i ahlâkı
Hîç insân medh eder mi böyle hırs-ı çengelistânı (SK: 3a/41)

Nef'î, Gürcü Mehmed Paşa'ya karşı olan yarasının taze olduğunu ve bunları unutmadığını söyleyerek intikam ateşi ile yanıp tutuştuğunu beyan eder. Gürcü Mehmed Paşa, şairin yaşam hakkını elinden almaya yönelik davranışlar sergilediğinden Nef'î'nin paşaya öfkesi hiç eksilmez, aksine bu öfkenin dozu giderek artar. Çünkü şiddet insanın kendi yaşamını, özgürlüğünü, onurunu ve malını korumak için başvurduğu bir yöntem olarak görülebilir (Fromm, 1990: 21). Paşaya yönelik şiddet eğilimde olan şair, fırsat buldukça paşaya en ağır şekilde küfretmek suretiyle paşaya olan öfkesini dile getirir. Şair, paşayı kuduran bir köpeğe benzeterek esasında onun kontrol edilemeyen gücünü ifade eder; onun sağa sola saldırması ve kendisini ısırması ile paşanın kontrolden çıktığını izah eder:

Ki ferâmûş edip ol mertebe zahmun acısın
Kudurup yine ısırdun beni muhkem a köpek (SK: 4a/27)

Ekmekçizâde Ahmed Paşa'ya karşı da küfürlü bir dil kullanan şair, I. Ahmed'in, defterdarlık görevinde bulunan ve rüşvet almasıyla bilinen Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın yaşamasına müsaade etmeyeceğini söyler; köpek benzetmesi yaparak hakaret ettiği paşayı idam edilmesi gereken bir şaytan olarak görür. Bir insanı şeytanlaştırmak ve idam edilmesini istemek, bundan zevk almak ancak psikolojik olarak bilinç dışının derinliklerinde farklı duyguları yaşayan insanlara özgü bir davranışla izah edilebilir:

İ'tikâdum bu ki bir ân komayup dünyâda
Öldürüp ol iti sıyardı putın Şeytânun (SK:6a/20)

Nef'î, Şeyhülislam Yahyâ Efendi'yi uyuz bir eşek olarak görmek suretiyle ona hakaret eder. Şeyhülislam Yahyâ Efendi'nin görünüşü ile alay eden şair, onu ormanda yaşayan bir maymuna benzeterek komik duruma düşürür:

Bir uyuz har mülazımı var kim
Şekli maymûn-ı cengelî görinür (SK: 7b/22)

Necis Kelimelerin Kullanılması Suretiyle Küfretmek:

Megaloman bir bakış açısına sahip olna Nef'î, kendisini hayatın merkezinde gördüğünden başkalarının kendisinden daha iyi olma haline tahammül edemez. Şair, bu tahammülsüzlüğün etkisiyle çoğu zaman bir itibarsızlaştırma yöntemi olan ve söylendiğinde hoşa gitmeyen, insanda tiksinti uyandıran, mide bulandıran kelimeleri kullanmak suretiyle muhataplarını necis olmak üzerinden küçük düşürmeye çalışarak onları insan içine çıkamayacak bir hale sokmayı amaçlar. Aşağıdaki beyitlerde şair, Gürcü Mehmed Paşa'nın, dışkısı ile yeryüzün tüm dağlarının pisliğe bulanacağını, yellenmesiyle de tüm gökyüzünün titreyeceğini belirterek tiksinilecek bir insan portresi çizer. Hicvedilen kişinin bir sadrazam olması ve şairin hakarette sınır tanımaması, Nef'î'nin büyüklenmeci tavrını ve hiç kimseyi alttan almadığını göstermesi bakımından manidardır. Gürcü Mehmed Paşa'nın ağzından sürekli dışkı gibi pis ve gizli bir kokunun geldiğini söylemesi, gerçek manada ağız kokusuna işaret edebileceği gibi paşanın sözlerinin bir ehemmiyetinin olmadığını anlatmak için de kullanılmış olabilir. Şair, muhtemelen paşanın ağzından çıkanların pis olduğunu söylerek, verdiği emirlerle fenalığa sebebiyet veren paşanın sözlerine de göndermede bulunmuştur. Şair, Gürcü Mehmed Paşa'nın öldükten sonra cesedinin bir hayvan ölüsü gibi leş haline geleceğini, şişen bu leşin dev gibi olacağını ve bu leşi fillerin bile çekemeyeceğini söyleyerek paşaya layık gördüğü

leş kavramı etrafında hakarette bulunur. Zira leş kavramı hayvanlar için kullanılır. Normal şartlarda İslam dininde ölen kişilerin cesedi için naaş tabiri kullanılır:

*Ki s*çsa basdurur b*ka cibâl-i heft iklîmi*
*Os*rsa lerze-nâk eyler kıbâb-ı heft eyvânı* *(SK: 2/13)*

Gören timsâh-ı müsteskî sanursa n'ola terkîbin
*Dehânından gelür b*k gibi dâ'im buy-ı pinhânı* *(SK: 2/14)*

Fîller de çekemezse yâ 'acep lâşenî kim
Var mı bir sencileyin dîv-i mücessem a köpek *(SK:4a/25)*

Nef'î, çoğu zaman Freud'un *"id"* mekanizmasına uygun davranışlar sergiler. Zira *"id"* ruhsal aygıtın en eski ve en bilinçsiz mekanizması olup varlığın çekirdeğini oluşturmakta ve haz ilkesinin amansız egemenliği altında bulunmaktadır (Freud, 2001: 346). Nef'î'de "*ben"* (ego), *"id"*i kontrol altında tutamadığında şairde bir karmaşa hali ortaya çıkar. Bunun sonucunda şair, dış dünyaya uyum sağlama noktasında sıkıntılar yaşar. Bu sıkıntının dışa yansıması olarak Sadrazam Halîl Paşa için de küfürlerine başvuran Nef'î, paşanın kendi dışkısını yiyemeden öldüğünü, çok gereksiz bir insan olduğunu ve sözü çok fazla uzatmak istemediği için bir tarih düşmeyeceğini söyleyerek paşanın önemsiz biri olduğunu ima eder:

Bir ziyâd olmasa derdüm târîh
*B*kını yiyemedi b*kçı Halîl* *(SK:6/7)*

Nef'î'nin küfürlerine maruz kalan kişilerden biri de devrin şairlerinden Fırsatî'dir. Şair, Fırsatî'yi itibarsızlaştırmak için onu komik duruma düşürür. Şair, muarızını komik duruma düşürmek suretiyle yaptığı espriye gülecek taraftar arama gayreti içerisindedir. Espride dinleyicinin tattığı zevk nedeniyle düşmanımıza karşı bizim yanımızda yer alması ve "*gülenleri safına kat*" deyimi de bu amaca hizmet eder (Freud, 1996: 80). Nef'î, Freud'un bu görüşünü örnekler gibi Fırsatî'nin yellenirken çıkardığı sesin, konuşmasına fırsat vermediğini ve sesini bastırdığını söyleyerek hem hakaret eder hem de küfrün komik duruma düşürme gücünden istifade ederek başkalarını kendi safına çekme gayesi güder:

Erince keyfî ağzını ecel tutmaz iken anun
*Okı geniş deyince g*ti vermez ağzına nevbet* *(SK: 10a/30)*

Kafzâde Fâ'izî, Nef'î'nin düşmanı sayılabilecek şairlerdendir. Nef'î, muarızın şairlik yeteneğine saldırarak onda bu yeteneğin olmadığı, Kafzâde Fâ'izî'nin dostlarınınsa şiirden anlamadığını söyler. Kafzâde Fâ'izî'nin münasebetsiz ve uygunsuz şiirlerini ağzıyla değil de, bugün bile halk arasında yaygın olan bir küfür şekliyle, arkası ile söylediğini ifade ederek şiirlerinin değersizliğini ortaya koymaya çalışır:

Ağzun eş'âra yakışmaz meger ahbâbuna hep
*Şi'r-i nâ-sazını g*tünle terennüm edesin* *(SK: 97/2)*

Nef'î, düşmanca tavırlar sergilediği muarızlarına karşı küfrün her türlüsüne başvurmakla beraber bilinçli bir şekilde alaylı bir tutum da takınır. Zira Freud, insanların çocukluklarında düşmanlığa daha yatkın olduklarını, sonradan edinilen kültür sayesinde sövüp saymanın yakışıksız bir şey olduğunu öğrendiklerinde ise düşmanlıklarını düşmanca eylemlerle açığa vurmaktan vazgeçmek zorunda kalınca cinsel saldırıya benzeyen yeni bir sövgü tekniği geliştirdikleri görüşündedir. Bunu öcün alınmasını sağlayan bir oyun olarak gören Freud, bu oyunla düşmanın aşağılık, çirkin, gülünç adam olarak sergilendiğini, anlatılanlardan bedava zevk alan kişinin gülüşleri ve alayları sayesinde düşmanın bozguna uğratıldığını, bu bozgunun tadını çıkardığımızı ve esprinin rolünün düşmanca bir saldırıda aranması gerektiğini savunur (1996: 115). Alaylı bir şekilde Vahdetî'nin bir mecliste yellenme olayına sürekli olarak göndermede bulunan şair, espri sayesinde düşmanca bir saldırıda bulunarak muarızını bozguna uğratmak için elinden geleni yapar. Arkasından çıkan ses ile ağzından çıkan sesin aynı olduğunu söyleyerek yellenme olayını sürekli olarak canlı tutmak ister. Bir insana arkasından çıkan ses ile konuşması arasında

bir farkın olmadığını söylemek, onun söylediklerinin bir değerinin olmadığının ifadesi içindir. Nef'î'ye göre şairlik yeteneği olmayan Vahdetî'ye gazel oku, dendikçe şairlik yeteneği olmadığından o, okuma yerine yellenir. Arkasından çıkan ses ağzından çıkan sesi bastırır. Bu beyitte de görüldüğü üzere şair, muhatapları ile çoğu zaman onları komik duruma düşürmek gayesiyle oyun oynar. George Simmel'e göre sırf kavga etme hırsının yarattığı kavgalar vardır. Çatışma, sırf öznel hislerle yapılıyorsa onu başka araçlarla doyuma ulaştırmak imkansızdır. Çatışma, kendi kendinin amacı olur. Kazanınca hiçbir ödülün alınamayacağı bir oyun olarak görülür (2009: 97). Nef'î de çoğu zaman muarızları ile oyun oynayan muzır bir çocuk gibidir:

*Ammâ g*tün ağzun ile farkı yok el-hak*
*Zîrâ gazelün okı dedükçe os*rursun* *(SK: 155/1)*

Vahdetî'ye karşı küfürlerine devam eden şair, Vahdetî'nin yazdığı kıtaların bir öneminin olmadığını, yaptığı işin dışkı yemekten ibaret olduğunu söyleyerek mide bulandırıcı bir tabir kullanır. Fırsatî'nin de yaptığı işi dışkı yemek olarak niteleyen şair, her ikisinin de yaptığı işin pislikten ibaret olduğunu söyler. Vahdetî'nin yellenme olayına tekrardan göndermede bulunan şair, bu yellenmeden dolayı ağzına sıra gelmeyeceğini söyleyip yellenme hadisesinden dolayı insan içine çıkacak yüzü olmayan Vahdetî'nin asla şair olamayacağını anlatmak ister:

*Vahdetî b*k yeme ben kıt'a dedüm deyü yüri*
*Fursatî b*k yemege hîç sana fırsat mı verür*

O dahı tutsa dilin sen açamazsın dehenün
*G*tün debdebesi ağzuna nevbet mi verür* *(SK: 160/1-2)*

1.1. Fiziksel Kusurlar Üzerinden Küfretmek:

Narsist özellikler sergileyen Nef'î, kendisini her anlamda aşırı bir şekilde beğendiğinden başkalarının çoğu zaman kusurlu yönlerini görmüş ve toplumsal manada çok hoş karşılanmadığı halde bunu dile getirmekten sakınmamıştır. Şairlik alanında olduğu gibi fiziksel olarak da kendini başkalarının çok üstünde gören Nef'î, muhataplarının fiziksel kusurlarını işlemek suretiyle onları aşağılamanın hazzını yaşayıp onlardan intikam almaya çalışır. Nef'î, Kemankeş Ali Paşa için teninin siyahlığından dolayı *ru-siyah* yakıştırması yaparak onunla alay emek ve halkın nazarında onu komik duruma düşürmek istemiştir. Paşanın yüzünün siyahlığı için küfürlü bir kelime kullanmış olup onu iyice itibarsızlaştırmayı amaçlamıştır. Bir vezire bu şekilde hakaret edip onu rezil edebilecek bir seviyede ona küfretmek, şairin küfrederken büyük bir haz aldığını ve duygu boşalması yaşadığını göstermesi açısından önemlidir. Osmanlı devlet yönetiminde bir vezire bu şekilde küfretmek katle sebep olacakken Nef'î, hiçbir korku emaresi göstermeden küfürlerine devam eder. Çocukluğunda kontrollü ve ölçülü davranmayı öğrenemeyen şair, hayatının ilerleyen yıllarında da bu otokontrolü bir türlü sağlayamamış ve bu tür davranışlar onun yavaş yavaş sonunu hazırlamıştır:

Hamdülillah oldı maktûl ol vezîr-i rû-siyâh
*Kim yüzi kara t*şakdan dahı tîre-reng idi* *(SK:7/1)*

Kemankeş Ali Paşa da fiziksel kusurları üzerinden şair tarafından sıklıkla hakaretlere ve küfürlere maruz kalmıştır. Nef'î, muarızlarına karşı tespit ettiği kusurları üzerinden saldırmaktan ve bunu büyük bir iştiyak ile yapmaktan zevk duyar. Kemankeş Ali Paşa'ya iri cüssesinden dolayı dev ve hortlak karışımı yakıştırması yapan şair, paşanın içi boş, yumuşak bir pehlivan olduğunu; ama o nisbette de zarif bir eşkıya olduğunu söyleyerek onun devlet yönetimindeki liyakatsizliğine de göndermede bulunur. Şair, fiziksel kusurlar üzerinden küfrederken sanki bu durumu başkalarına da anlatmak ister gibi küfürlere mizahı da eklemek suretiyle başkalarının da bu duruma gülmesini sağlayarak küfür karşısında ortaya çıkabilecek tepkiyi de minimize etmeye çalışır. Zira esprinin bir başkasına anlatılması zaruri olup insan aklına gelen ve kendi yaptığı nükteye, nüktede bulduğu tada rağmen, kendi kendine gülemeyeceğine göre yaptığı esprinin bir başkasına anlatılması gereksinimi duyar ve nüktenin kendisine yasaklanan güldürücü etkisi bir başkasında ortaya çıkar (Freud, 1996: 115). Şair, bu sayede istenmeyen adam olmak yerine dost meclislerinin aranılan adamı olacaktır. Nef'î devlet ricali bile olsa muarızlarına fütursuzca saldırmıştır. Devlet görevinde yükselmeyi amaçlayan ve başkalarına karşı bir entrika içerisinde olan diğer devlet ricalinin

yönlendirmesiyle de şairin bu küfürlere başvurduğu ve onları itibarsızlaştırmak suretiyle gözden düşürdüğü ihtimali de göz önünde bulundurulması gereken bir husustur. Dili sivri ve keskin olanların birilerinin güdümünde olabileceği ve onların yönlendirmesiyle iş yapabileceği gerçeği de gözden uzak tutulmamalıdır:

Nerre dîv ü koncaloz terkîbi dersem yaraşur
Pehlivân-ı puf ana nisbet bir zarîf ü şeng idi *(SK:5b/13)*

Ekmekçizâde Ahmed Paşa, fiziksel kusurları üzerinden şairin keskin dilinden nasibini almış devlet ricalindendir. Paşanın fiziksek kusurları üzerinden saldırıya geçen Nef'î, paşaya karşı bir tiksinti hissi uyandırmak ister. Uyandırılan bu tiksinti hissi ile paşa rencide edilmiş olur ve sadist eğilimlerinin etkisiyle paşaya acı çektirmekten büyük bir zevk alır. Zira paşanın mutsuzluğu onun mutluluk kaynağı olur. Şairin küçük yaşta ihmal edilmiş olması babasına karşı duyduğu kinin başkalarına da yönelmesine sebebiyet vermiştir. Bu kinin etkisiyle babası başta olmak üzere muarızlarından intikam almak düşüncesiyle yanıp tutuşan Nef'î, hayata karşı beslediği düşmanlığı dışa vurarak elde ettiği başarı oranında intikam duygusunu tatmin etmiş olur. Paşanın yüzünün dışkı gibi sarı olmasının sebebini annesi hamile iken dışkıya aşermesine bağlayıp bu şekilde beslendiği için yüz renginin dışkıya benzediğini söyleyerek insanın midesini bulandıran bir tarzda paşaya hakarette bulunup onun acısından zevk alıp intikam almanın hazzını doyasıya yaşamak ister. Paşanın kaşlarının biçimsizliği ve burnunun eğriliği üzerinden hakaretlerine devam eder. Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın göz rengini Acem mavisine benzeten Nef'î, sakalı içinse fareleri zehirlemekte kullanılan fare otu benzetmesi yapar ki bu benzetmeler paşayı hem komik duruma düşürür hem de paşaya karşı bir iğrenme hissi uyandırır:

*Çehresi b*k gibi zerd oldığınun vechi budur*
*B*ka aşyerür imiş vâlidesi hâmil iken* *(SK: 6b/40*

O yoluk kaşlar ile ol semeri egri burun
O 'Acem mâ'îsi gözlerle o zırnihî sakal *(SK: 6b/47)*

Nef'î, Şeyhülislam Yahyâ Efendi'nin tacı ve sarığı ile övündüğünü; ama başını açmaya cesaretinin olmadığını söyler. Şeyhülislam Yahyâ Efendi'nin başını açması durumunda kel olduğunu anlaşılacağını ve bunun da onu komik duruma düşüreceğini söyler. Kellik üzerinden muarızını komik duruma düşürmek isteyen şair, başkalarının da bu duruma gülmesi için işin mizahi yönüne vurgu yapar. Şair, anlattıklarına başkalarının da kendi gözüyle bakmasını ve anlatılanları onaylamalarını isteyen bir tavır içerisindedir. Çünkü şakada sanki ego kendi yargısına güveniyormuş gibi, esprinin amacına ulaşıp ulaşmadığını saptamak için bir yandaşın onayına ihtiyaç duyar (Freud, 1996: 116). Şairin muarızlarıyla çok rahat bir şekilde alay etmesi ve başkalarının da bunun komik olmasını düşünmelerini istemesi tıpkı çocukların davranışına benzer. Çocuklar da sıkıntılı bir durum karşısında kendilerini temize çıkarabilmek adına her türlü yolu mübah görürler ve yaptıkları eylemin başkalarını güldürmesi de onları mutlu eder. Nef'î de sıkıntılı bir durum yaşadığında travmatik bir olay olarak gördüğü terk edildiği ana dönerek tekrardan böylesine sıkıntılı ve travmatik bir olay yaşamak istemediğinden, çocuk masumiyetiyle dile getirilen benzer tepkiler verebilmektedir. Zira bir insanın: "*A! Benimle alay eden kişi kel…"* şeklinde bir yaklaşımla muhatabına yaklaşması yetişkin bir insandan ziyade çocukluk hisleriyle hareket eden kişilere özgü bir davranıştır:

Tâc u destâr ile tefâhür eden
Başını açamaz keli görinür *(SK: 7b/6)*

Fırsatî'yi kısa boylu namussuz bir insan olarak niteleyen şair, Fırsatî'nin doğru dürüst elbisesi bile olmayan uğursuz biri olduğunu, p*z*v*nklik gibi ahlaksız işler yapmak suretiyle zenginleştiğini söyleyerek onu insan içine çıkamayacak bir hale sokmayı amaçlar. Bununla da yetinmeyen şair, Fırsatî'nin yüzünün zerdeçalla boyandığını söyleyerek yüzünün sarılığına vurgu yapar. Ağzının kokusunun dışkı gibi pis olduğunu söyleyerek, esasında hiç konuşmaması gerektiğini ifade eder. Şairin insanda tiksinti uyandıran bu benzetmeleri karşısında Gibb, Nef'î'nin kasidelerinin insanı gül bahçesinde bir gezintiye çıkardığını, Sihâm-ı Kazâ'da ise iğrenç ve murdar bir ağızla aşağılamalar yapıldığını, terbiye ve edep sınırının aşıldığını ve küfür içerikli şiirlerin insana lağım çukurundaymış

hissi verdiğini söyler (1999: 181). Dışkının bile Fırsatî'nin ağız kokusu yanında misk gibi güzel koktuğunu söyleyerek hakaretin dozunu artırır. Fırsatî'nin yüz renginin dışkıdan bile daha koyu olduğunu söyleyerek tasvirde bulunur:

Kodoşlukla gına kesb eylemek üzre gidi ammâ
Kıyâfet yohsulı çehre zügürdi nekbetî sûrat *(SK: 10b/27)*

Kanda buldun Fursatî bu zerde-çâvî çehreyi
*Gösterür bûy-ı dehânun anı halka b*k gibi*

*B*k sana nisbet egerçi nâfe-i Tatardur*
*B*kdan ammâ reng-i rû sende biraz artuk gibi* *(SK: 191/1-2)*

Nef'î, Hacı Beyzade'nin sakalının dışkı rengine benzediğini söyler. Hakaretin dozunu adım adım artıran şair, sakalının dışkı rengini almasını Hacı Beyzade'nin kınalı derviş olarak adlandırılan başka birinin arkasını silmesine bağlar. Bu şekilde insan onurunu ayaklar altına alan hakaretler Nef'î'nin incininceye kontrolden çıktığını ve öfke nöbetinin sayıklaması olarak görülebilecek sözler söylediğini gösterir:

Böyle poh reng sakalı kanda ederdün peydâ
*Silmeyeydün g*tüni ger kınalı dervişün* *(SK: 215/2)*

1.2. Cinsel Kimlik Üzerinden Küfretmek:

Nef'î, muarızına cinsel kimlik üzerinden eş cinsel yakıştırması yaparak muarızını ahlaksız insan olarak gösterme çabası güder. Nef'î, eş cinsel içerikli küfürleriyle muarızına acı çektirmek suretiyle muarızını kendini savunamayacağı aciz bir hale sokmak ister. Muarızını çaresiz kılmanın en başarılı yolu da eş cinsellik üzerinden edilen sadist küfürlerdir. Zira cinsel kimlikle alakalı sadist küfürler muhatabın iktidarsızlığına yapılmış bir vurgu olup bununla amaçlanan, muhatabın cinsel anlamda olduğu gibi hayatın hiçbir alanında muktedir olamayacağıdır. Nef'î, muarızını hakir görerek kendi gücüne vurgu yapar ve birçok alanda iktidarın asıl sahibi olduğunu vurgulamak ister. Şair, Gürcü Mehmed Paşa'nın, süslü bir kadın gibi yaşlı erkeklerle bir araya geldiğini söyleyerek ona eş cinsellik ve ahlaksızlık yakıştırması yapmak ister. Paşayı dönek bir deve benzeten şair, paşanın sözde erkek olduğunu; ama gerçekte paşanın şehvetli bir şeytan olduğunu söyleyerek onu eş cinsellikle suçladığı gibi şeytan diyerek de onu İslam düşmanı olarak görür:

Zen ü şehver gibi saçlu dedeyle n'ola cem' olsa
Bir kancuk dîvdür gûyâ o erkek gûl-ı şehvânî *(SK: 2/4)*

Nef'î, Gürcü Mehmed Paşa'yı dar anlayışlı bir Müslüman olarak gördüğünden onun dine ve devlete zarar verdiğini söylemek suretiyle sadrazamlığı hak etmediği imasında bulunur. Böylesine önemli bir makama layık olmayan kişinin de zaman kaybedilmeden azledilmesi gerektiği kanısındadır. Şair, içindeki yıkıcılığın etkisiyle muarızını yok etme gayreti içerisindedir. Çünkü yaşamın kendi sakatlığına dayanamayıp başkaldıran insanın içindeki şiddet, yaşama isteği ölçüsünde yoğun ve güçlüdür. İnsanın yıkıcı ve sadist bir yeti geliştirmesinin nedeni, insan olması, bir nesneye dönüşmüş olması, yaşamı yaratamadığı için yok etmeye kalkışmasıdır (Fromm, 1990: 29). Yıkıcı yetilerle hareket eden Nef'î, yok edilmesi gereken bir düşman olarak gördüğü Gürcü Mehmed Paşa'yı bir eş cinsele benzeterek böylesine bir ahlaksızın Süleyman'ın mührünün sahibi olmasını kabullenemez. Şairin paşayı dine ve devlete zararlı biri olarak görüp Müslümanlıktan uzak olduğunu belirtmesi ve onu İslam dininin kesin bir biçimde yasakladığı ve helak sebebi saydığı eş cinsellik hasleti üzerinden yerin dibine batırmak istemesi, paşanın azlini ve idamını hızlandırmak içindir:

Zihî hüsran-ı dîn ü devlet ü teng-i müselmânı
K'ola bir dîv-i hünsâ mâlik-i mühr-i Süleymânı *(SK: 2/1)*

Nef'î, Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın sadrazamlığında hazinenin parayla dolu olmasının bir anlamının olmadığını/hazinenin parayla dolu olması gerektiğini, paşanın bir eş cinsel olduğunun ispatlandığını söyleyerek paşayı da ahlaksız biri olarak göstermek ister:

N'ola devründe hazîne olsa kalp akçeyle pür
Sâbit olmışdur ocakdan çıkma kullâb oldığun *(SK: 6b/40)*

Nef'î, hicivlerinde sıklıkla muarızlarını açık saçık sözlerle itibarsızlaştırmaya çalışır. Şairin bu mütecaviz tavrını anlamak için açık saçıklık ile hedeflediğinin ne olduğuna bakmak gerekir. Zira Freud, erkekler arası bir toplulukta bir insanın açık saçık sözler söylemekten zevk almasının nedeni olarak böyle bir olayın gerçekleşmesine sosyal durumun izin vermediği cinsel bir konum içerisinde kişinin dileğine düş gücüyle kavuşmasını görür. Açık saçık bir söze gülen insanı cinsel baskı altında gören Freud, açık saçık şeyler anlatılırken görüşün, dokunuşun yerini aldığını söyleyip görüş ve dokunuş libidosunun her birimizde etken ve edilgen, erkil ve dişil iki biçimde bulunduğunu savunur. (1996: 77). Nef'î'nin hicivlerine ve küfürlerine en fazla maruz kalanlardan biri de şairin (etken) Kirli Nigâr (edilgen) olarak adlandırdığı Ganîzâde Nadirî'dir. Fahişe olarak gördüğü Ganîzâde Nadirî'nin şair diye ortalıkta gezip şiirler söylemesinin kendisini hiç üzmediğini dile getirip kimsenin onun gibi eş cinsel birinin kaba şiirlerini okumayacağını söyleyerek Ganîzâde Nadirî'nin asla şair olamayacağı tespitinde bulunur. Ganîzâde Nadirî'ye karşı ahlak ve edep dışı saldırılarına devam eden Nef'î, ahlak dışı ne kadar meziyet varsa Kirli Nigâr'ın bunları ortalıkta sergilediğini küfürlü bir biçimde dile getirir:

*Bin kıt'a dese ğam yemem ol kirli or*sbı*
Kim okur o puştun dedüği nazm-ı dürüşti

Var mıdur anun gibi 'aceb ferci tururken
*Kasd ile g*tünden s*kilür fahişe deştî* *(SK: 42/1-2)*

Nev'î-zâde Atâ'î'de şairlik yeteneğinin olmadığını dile getiren Nef'î, sınır ve ölçü tanımayan küfürlerini çoğunlukla yaptığı gibi Nev'î-zâde Atâ'î'ye yöneltir. Nev'î-zâde'ye babası üzerinden saldırıp onun deve dudaklı birinin eş cinsel oğlu olduğunu söyleyerek sadece muhatabına değil muhatabının babasına da küfürler savurur. Şair geçinen Nev'î-zâde Atâ'î'nin bu sözlerden sonra ortalıkta gezmeye yüzünün olmayacağını söyleyerek onu iyice itibarsızlaştırır:

Nev'î-zâde sen şütür-leb artuğı bir hîzsin
Şâ'ir oldun şimdi ortaya söz atarsın he mi *(SK: 109/1)*

Divan şairi Mehmed Riyâzî Efendi de aşağıdaki beyitten anlaşılacağı üzere Nef'î ile söz ve küfür kavgasına tutuşmuştur. Küfürlerinde sınır tanımayan şair, Riyâzî Efendi'ye karşı da aynı sertlikte saldırılarına devam etmiştir. Şaire eş cinsel yakıştırması yapar. Riyâzî'nin tezkiresinde kendisine dokunulmasından duyduğu rahatsızlığı dile getiren şair, Riyâzî'nin aklıyla değil arkasına uyarak hareket ettiğini söyleyerek hakaret etmiştir:

Şâ'ir-i puşt u ahtem ya'ni Riyâzî Çelebi
Tokunup tezkiresinde bize uymış ötüne *(SK: 143/1)*

1.3. Dinden Çıkmışlık Üzerinden Küfretmek:

Nef'î, İslamiyetin Osmanlı toplumunda ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu ve insanların İslamiyete olan bağlılıklarını bildiğinden muarızlarını İslam dininden çıkmış olarak gösterip onları itibarsızlaştırma eğilimi sergiler. İslami esaslara uygun davranmayanların toplum nazarında düşeceği kötü ve sıkıntılı durum, saldırgan davranışlarına devam eden şairinin içindeki intikam ateşine bir damla su serpecektir. Aşağıdaki beyitlerde Gürcü Mehmed Paşa'ya olan düşmanılığını dile getiren şair, ona karşı küfürlerini sıralarken İslam dininden uzaklaşmış bir insan portresi çizmek istemektedir. Nef'î, paşaya mel'un diyerek onun lanetlenmiş biri olduğunu söyler.

Lanetlenmiş olan paşa aynı zamanda din yoksunudur. Lanetlenmiş böyle bir köpeğin öldürüldüğünde gideceği yer de cehennem olacağından, onu öldüren, büyük bir sevap işlemiş olur. Nef'î, Gürcü Mehmed Paşa'nın hicvedilmesinin niçin öldürülmeye neden olduğunu anlayamadığını söyler. Paşayı bilinmeyen, gizli bir kafir, dinsiz biri olarak niteleyen şair onun gerçek kimliğini saklayan biri olduğunu, Müslüman gibi görünse de esasında Müslüman olmadığını söyler:

Bu denlü iltifat etmek çokdur böyle mel'ûna
Demidür tayy ederse hâme ger vâdî-i hezyânı *(SK: 3a/53)*

Ehl-i dil düşmeni dîn yohsulı bir mel'ûnsun
Öldürürlerse eger cân be-cehennem a köpek *(SK: 3/13)*

Seni hicv etmek ile katle neden istihkâk
Sen nesin bilsem eyâ kâfir-i mübhem a köpek *(SK:3/17)*

Ekmekçizâde Ahmed Paşa gibi dinsiz birinin övülmüş olmasını eşeklik olarak gören Nef'î, Ekmekçizâde'nin lanetlenmiş biri olduğunu, onun gibi liyakatsiz birinin bu yıl sefere çıkmamış olmasını bir şans olarak görür. Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın zulmetme konusunda Deccal'den aşağı kalmadığını ve Deccal'in bile ona baş eğdiremeyeceğini söyleyerek onun İslam düşmanı biri olduğu vurgusu yapar. Ekmekçizâde'nin sakalının şeytanın tuvalet süpürgesi olduğunu söylemek çok büyük bir düşmanlığın ifadesidir:

Ki Etmekçi gibi bî-dîni medh etmişdür ol har kim
Ana nisbet denür bu hırsa Eflâtûn Şeytânı *(SK: 3a/47)*

Minnet Allâha bu yıl gitmedi mel'ûn sefere
Gör fütûhâtını serdâr-ı 'azîmü'ş-şânun *(SK: 6a/18)*

Gerçi zulm etmede baş eğmez idi Deccâla
Rîşi çârûb-ı helâ olur idi Şeytâna *(SK:7a/62)*

1.4. Etnik Köken Üzerinden Küfretmek:

Nef'î, bazen muarızlarına dinsel, toplumsal ve kültürel yapıları ile etnik kimlikleri üzerinden küfreder. Müslüman olmayanların müşrik, azgın ve sapkın olarak nitelendirilmesi ve halk arasında da bunlara gayr-ı müslim denilmesi Nef'î'nin etnik tanımlamaları kullanmasının temelini teşkil eder. Bununla amaçlanan, bu tür insanların İslam devletinde çok önemli yerlere gelmemesidir. Zira şair, dinsel, toplumsal, kültürel yapısı ve etnik kimliği itibarıyla kendisi gibi biri duruken bir Gürcü'nün, Rus'un veya Yahudi'nin devlette çok önemli bir göreve gelmesini hazmedemiyor gibidir. Gürcü Mehmed Paşa, Nef'î tarafından sıklıkla İslam düşmanı biri olarak gösterilir. Nef'î, cahil bir Gürcü'nün sadrazam yapılmasına ve böylesine gösterişli bir unvana sahip olmasına bir türlü akıl sır erdiremez. Gürcü Mehmed Paşa için Rus çocuğu ve Gürcü domuzu tanımlamalarında bulunan Nef'î, paşanın etnik kökeninden dolayı bile olsa, devletteki bu önemli göreve layık olmadığını söyleyerek paşanın azledilmesi gerektiğini savunur:

Vezir-i a'zam oldı öyle bir har Gürcî-i nâdân
Ana çok görmedüm aslâ ben ol dârât u 'unvânı *(SK: 3a/37)*

*Urus –zâde os*rsa burnına caiz nezâketle*
Katı nâzükdür ol medhe tenezzül eylemez anı *(SK:3a/45)*

Gürci hınzîri a samson-ı mu'azzam a köpek
Kandasın kanda nigeh-bânî-i 'âlem a köpek *(SK:3/1)*

Şair, Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın ak sakalı ile görünürde muhterem biri olduğunu; ama esasında babası

belli olmayan Yahudilerin bile babası olduğunu söyleyerek Yahudi soyunun devamında Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın katkısını anlatmaktadır. Şair, Yahudilik yakıştımasını bilinçli bir şekilde yapar. Zira Kur'an-ı Kerim'de Mâide Sûresi'nin 51. ayetinde Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: *"Ey inananlar! Yahudi ve Hristiyanları dost edinmeyin. Onlar birbirlerinin dostlarıdırlar. Sizden kim onları dost edinirse kuşkusuz o da onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler topluluğunu doğruya iletmez."* (Altuntaş ve Şahin, 2012: 116). Bu âyet ile Müslümanların Yahudileri ve Hristiyanları dost edinmeleri yasaklandığından, Nef'î de Yahudilik üzerinden saldırdığı Ekmekçizâde Ahmed Paşa'nın dost olamayacağını, hak etmediği bir değeri gördüğünü ve bir an önce devletteki görevinden azledilmesi gerektiğini vurgular:

Ak sakalla sanasın bir ata papası idi
O Yahûdî piçinün tut ki ya babası idi *(SK:6a/33)*

Nef'î, Bâkî Paşa'nın babasının Türk olmayan bir Halepli olduğunu, kendisininse Edirneli bir dışkı olduğunu ifade eder. Bâkî Paşa'nın eş cinsel olduğunu, atalarının ise Askalan şehrine mensup Yahudiler olduğunu söyleyerek Bâkî Paşa'ya hem etnik köken hem de soy üzerinden saldırarak onu iyice köşeye sıkıştırmak ister. Eş cinsellikle itham ettiği Bâkî Paşa'nın kendi atalarının Müslüman olduğunu ispatlamaya çalışmaması gerektiğini, bu kadar kötülük yaptıktan sonra Yahudilerin bile ondan daha iyi olduklarını söyleyerek Bâkî Paşa'ya çıkar yol bırakmamaktadır.

Bir Haleb Tatânı baban sen poh-ı zarîf Edrine
Ceddün ise 'Askalânî bir Yahûdîdür kekez *(SK: 27/2)*

Düşme isbat-ı neseb kaydına ey Bâkî-i epşet
Bu habâ'isle Yahûdî dahı senden yegdür *(SK:29/1)*

Aile Mahremiyeti Üzerinden Küfretmek:

Nef'î, bir insanın en çok önem verdiği aile mahremiyetini de ayaklar altına alacak küfürler etmiştir. Aile bireylerine edilen küfürler insanı çok fazla yaraladığından kişi büyük bir acı hisseder. Nef'î'nin de istediği tam da budur. Zira şair, muarızına çektirdiği acının büyüklüğü oranında mutlu olup saldırılarına devam eder. Şair, Ekmekçizâde Ahmed Paşa'ya arkadaşı İsmail üzerinden saldırır. İsmail'i eş cinsel biri olarak niteleyen Nef'î, onun karısına da ahlaksız kadın yakıştırması yapar. Her iki muarızının da bu durumdan rahatsız olmayıp birlikteyken büyük bir huzur bulduklarını söylemek, şairin çoğu zaman yaptığı gibi onları namus yoksunu kişiler olarak gösterip onların itibarlarını yerle bir etmek gayesiyledir. Muarızlarının kötü hasletlerini ifşa etme gayesi güden şairin bu tavrının nedeni olarak; teşhir eğilimi libidosunun, bütünleyici bir bölümü olarak, erkekte yüksek aşama ve derecelerle sürüp gitmesi (Freud, 1996: 78) görülebilir. Ekmekçizâde'ye karşı küfürlü dilini kullanmaya devam eden şair, onun zenginliğini, aldığı rüşvete bağlar. Bunun ortaya çıkarılması için kendisine teftiş yetkisi verilmesi durumunda rüşveti ortaya nasıl çıkaracağını, Ekmekçizâde'nin karısına edilen ahlak dışı sadist bir küfür üzerinden dile getirir. Nef'î'deki bu sadist eğilimin psikolojik nedenleri vardır. Zira sadistin eziyet gördüğünü sandığı için eziyet ettiği söylenir; ama eziyet etmenin arzulanması için eziyet eden kişinin eziyete uğrayan kişiden çok daha üstün bir varoluş alanına yükseldiğine inanması gerekir. Çünkü büyülü bahçenin anahtarının bir celladın elinde olduğunu sanmadan sadist olunmaz (Girard, 2001: 155).

'Avratı kahbe özi puşt iken İsmâ'îlün
Sâyesinde ikisinün de huzûrı ne idi *(SK: 6a/31)*

Bana versünler inanmazlar ise teftîşin
*Bir defîne bulayın 'avretinün *mında* *(SK: 23/2)*

Nef'î, Kemankeş Ali Paşa'ya olan yakınlıklarından dolayı kayın babası Bostanzâde Zeyrek Efendi (Vural, 2019: 162) ile Bâkî Paşa'ya da küfürlerini yöneltir. Bostanzâde Zeyrek Efendi'nin siyah tenli damadına sürekli destek olduğunu dile getirir. Nef'î, bir kayın babanın damadına kızını vermesini farklı bir şekilde yorumlayarak İslami esaslara göre yapılan evliliğe bile gayri ahlaki bir anlam yükler. Sadece Kemankeş Ali Paşa ile kayın babası

Bostanzâde Zeyrek Efendi'ye küfretmekle yetinmeyen şair, paşanın arkadaşı Bâkî Paşa'ya eşleri üzerinden namus ve ahlak kavramını alt üst edecek şekilde doğrudan insanların aile mahremiyetlerini ayaklar altına alacak bir biçimde küfreder. Nef'î, öfke nöbeti geçiren biri gibi sadece düşman olarak belirlediği kişilere değil aynı zamanda düşmanlarının dostlarıyla da *"insanın en önemli araçsal saldırganlık olgusu olan savaş halindedir" (Fromm, 1993: 265)*. Bu şavaşta hiçbir kural tanımayan Nef'î, aklına gelen her şeyi hiçbir süzgeçten geçirmeden bir çırpıda söyler. Şairin bu tavrı Türkçe ve Farsça divanındaki şiirlerle hiçbir şekilde örtüşmez, aksine sanki bu küfürlü üslup başkasına aitmiş hissi verir:

*Nice makbûl olmasun kara t*şak yanında kim*
Hem kayınbaba idi ol ana hem pâjeveng idi *(SK:7/4)*

*Birbirine 'avretin s*kdücegüm derlerdi hep*
Bâki Paşa ile ma'nîde bir a'lâ ceng idi *(SK:7/6)*

Kafzâde Fâ'izî'ye eşi üzerinden küfreden şair yine ölçüyü kaçırır ve Kafzâde'nin kendisini, eşini ve Çelebî'yi ahlaksız insanlar olarak görüp sadist saldırılarına topluca devam eder. Zira sadistin en umutsuz çarelere başvurması onun umutsuzluk anının gelip çatmış olması manasına gelir (Girard, 2001: 155)

'Avreti birdür nâ-süfte ve kendi 'innîn
Neylesün yâ Çelebî mihrez-i musakkab degül a *(SK: 17/6)*

Sonuç

Sonuç olarak Nef'î'nin klasik Türk edebiyatının küfürleşme anlayışının bir yansıması olarak görülebilecek küfürlerinin sosyal bir yönü de olmasına rağmen bu küfürler, psikolojik bir yaklaşımla ele alındığında şairin ruh dünyasının karanlık dehlizlerine yolculuk yapma imkanı sağlar. Yapılan psikolojik tahliller, şairin küçük yaşta babası tarafından terk edilmesinin etkisinden bir türlü kurtulamadığını ve bu taravmatik terk edilmişliğin ağır tahribatı altında ezildiğini ortaya koyar. Babasını ağır bir şekilde hicvettiği kasideden başlamak suretiyle hemen hemen tüm hicivlerinde küfre başvurması ve şairin hicivlerinde küfürleri bu sıklıkta kullanması normal bir ruh halinin tezahürü olarak görülmeyeceği gibi onun narsist kişiliği de onun şiirlerinde küfre başvurmasında önemli bir yere sahiptir. Narsist kişiliğe sahip kimselerin temel özelliği olan herkesi aşağılama ve kendini hayatın merkezinde konumlama düşüncesi, Nef'î'de fazlasıyla vardır. Özellikle şairin, şair kimliği üzerine yaptığı değerlendirmelerde ve muarızlarına şair kimlikleri üzerinden ettiği küfürlerde onun bu karakteri hemen göze çarpmaktadır. Hicivlerinde küfürlü bir tarzda öfkesini yansıtan Nef'î'nin ele alınan beyitlerde saldırgan ve sadist davranışlar sergilediği de görülmektedir. Özellikle babasız büyüyen ve zor bir çocukluk geçiren bireylere has bir davranış tarzı olan sadizm, Nef'î'nin şiirlerinde hemen göze çarpmaktadır. Nef'î, mazoşist davranışlar sergilemek yerine içindeki duyguları sadistçe dışa yansıtarak bu duyguların ağır tahriki altında ezilmekten kurtulmuştur. Muarızlarının sinir uçlarıyla oynarcasına ettiği küfürleri, onun başkasına acı çektirmekten haz aldığının açık bir göstergesidir. Bu anlamda şair, kendisine yapılan kötülükleri affetmek yerine içindeki yıkıcılığın etkisiyle muarızlarına misliyle karşılık vermiş, muarızları ile giriştiği bu mücadele, şairin hazin sonunu hazırlamıştır. Bu anlamda Nef'î'nin Sihâm-ı Kazâ'sında yer alan sin kaflı küfürleri, normal bir ruh halinin dışavurumu olmadığını, onun çocukluktan başlanarak yaşadığı travmaların, elde ettiği şöhretin sarhoşluğunun ve yaşadığı zorlukların ruhunda açtığı derin yaraların bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle Nef'î, küfrü hırçın karakteriyle birleştirip çocukluktan beri ailesine ve topluma karşı biriktirdiği öfkeyi şiirde küfür olarak kusmuş ve herkesten bu şekilde intikam almaya çalışmıştır.

KAYNAKLAR

Adler, A. (2010). *İnsanı Tanıma Sanatı*. Çeviren: Kamuran Şipal. İstanbul: Say Yayınları

Başdaş, C. (2018). *Sihâm-ı Kazâ, Dil Özellikleri-Metin-Dizin.* İstanbul: Kriter Yayınları.

Çiçek, A. (2019). Küfür Ve Argonun Gündelik İletişimdeki Yeri Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Alan Araştırması. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Elazığ.

Çınar, B. (2012). Tiflî Ahmed Çelebi. TDV İslâm Ansiklopedisi. https://islamansiklopedisi.org.tr/tifli-ahmed-celebi (Erişim tarihi: 25.02.2020).

Demirtaş, H. A. (2004). Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi: Ankara.

Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat (13. Baskı).* Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Altuntaş, H., Şahin, M. (2012). *Kur'an-ı Kerim Meâli.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Doğan, D. M. (2014). *Doğan Büyük Türkçe Sözlük (25. Baskı).* Ankara: Yazar Yayınları

Eker, G. Ö. (2014). *İnsan Kültür Mizah Eğlence Endüstrisinde Tüketim Nesnesi Olarak Mizah. Ankara*: Grafiker Yayınları.

Fanon, F. (2016). *Siyah Deri Beyaz Maskeler*. Çeviren: Cahit Koytak. Encore Yayınları.

Freud, S. (1989). *Cinsel Yasaklar ve Normaldışı Davranışlar.* Çeviren: Muammer Sencer. İstanbul: Ara Yayıncılık.

Freud, S. (1993). *Espriler ve Bilinç Dışı.* Çeviren: Emre Kapkın. İstanbul: Payel Yayınevi.

Freud, S. (1996). *Espri Sanatı*. Çeviren: Erdoğan Alkan. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Freud, S. (2001). *Sanat ve Sanatçılar Üzerine.* Çeviren: Kâmuran Şipal. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Fromm E. (1993). *İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri C. 1*. Çeviren: Şükrü Alpagut. İstanbul: Payel Yayınevi.

Fromm, E. (1990). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*. Çeviren: Yurdanur Salman, Nalan İçten. İstanbul: Payel Yayınları.

Gençtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Gibb, E. J. W. (1999). *Osmanlı Şiiri Tarihi C. III-V*. Çeviren: Ali Çavuşoğlu. İstanbul: Akçağ Yayınları

Girard, R. (2001). *Romantik Yalan ve Romansal Hakikat.* Çeviren: Arzu Etensel İldem. İstanbul. Metis Yayınları.

Güven, H. F. (1997). Klâsik Türk Şiirinde Hiciv. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi: Ankara.

Jung, C. G. (2006). *Analitik Psikoloji*. Çeviren: Ender Gürol. İstanbul: Payel

Levend, A. S. (1984). *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar.* İstanbul: Enderun Kitabevi.

Mohr, M. (2015). *Küfür Etmenin Kısa Tarihi.* Çeviren: Zeynep Dörtok Abacı. İstanbul: Aylak Kitap.

Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür.* Çeviren: Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.

Sözlük, T. (1998). Ankara: TDK.

Tunç, S. (2019). Akran Zorbalığında Küfür Kullanımının Okul Sosyal Hayatına Etkileri. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: İstanbul.

Vural, E. (2019). Klasik Türk Şiirinde Marjinal Bir Üslûp Olarak Küfürlü Söyleşme. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi: Kocaeli.

Yücebaş, H. (1976). *Hiciv ve Mizah Edebiyatı Antolojisi.* İstanbul: Milliyet Dağıtım.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

NEF'I AS SUBJECT AND OFJECT OF SWEAR

İdris YALÇIN
Kenan BOZKURT

Abstract

Nef'i, known as the poet, boasting and cursing poet of the 17th century and classical Turkish literature, wrote the best examples of Turkish literature. The poet has written his poems on the basis of Sufism, often leaving a side in the Persian Divan in praising and boasting. In his satirical magazine called Siham-ı Kaza, Nef'i, who was obviously having difficulties in controlling his anger, did not succeed in mastering his language and criticism.Therefore, he has become both the object and the subject of profanity. In this study, we will try to reveal reasons of this subconcious behaviour, which make him unsocial and make him weak while stopping his anger. We will reveal the psychological causes of the poet's desire to appear strong, reflected in the form of anger, and the ambition to rule over others. At the same time, we will go deep into the spirit world of the poet based on the example couplets. In this study, based on the satirical magazine of Nef'i, Siham-ı Kaza, the poet's poetic swear content and psychological reasons of these poems are analyzed according to the psychoanalytic theory. With this aspect, it is aimed that the study will be a source for similar studies and a different view of the words to swear.

Keywords: Nef'i, Siham-ı Kaza, aggression, swearing